

بانکداری اخلاقی عملیاتی در بانکداری راستین

(اخلاق حرفه‌ای، حسابرسی، بازرسی، کنترل، پایش و صیانت عملیات)

بیژن بیدآباد^۱

چکیده

بانکداری اخلاقی ذیل اقتصاد اخلاق و بیانی مضیق از برخی وجوه بانکداری اسلامی است. برخی ویژگی‌های بانکداری اسلامی از منظر بانکداری اخلاقی به صورت وجوهی از بانکداری راستین در این مقاله ارائه می‌شود. این ویژگی‌ها غالباً ذیل مبحث کنترل‌های داخلی می‌گنجد و خصوصیات عملیاتی بانکداری اخلاقی را بطور جامع و عملیاتی در قالب بانکداری راستین معرفی می‌نمایند.

در این مقاله به اصول مدون بانکداری راستین تحت عناوین اصول عملیاتی، مالی، اقتصادی، اخلاقی، اجتماعی، حقوقی، بین‌المللی و سازمانی اشاره نموده و به برخی سیستم‌های کنترل داخلی در بانکداری راستین در این ارتباط می‌پردازیم. در بخش رفتار حرفه‌ای ارزیاب و امین به الزامات درستکاری و صداقت و اعتقاد و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی از بُعد عملیاتی آن و سازوکارهای تشویقی و تنبیهی آن می‌پردازیم. مباحث شفافیت، حکمرانی و افشای اطلاعات از دیگر موارد قابل توجه در این مقوله می‌باشند. شیوه‌های حسابرسی، بازرسی، پایش، کنترل و نحوه صیانت از دست‌آورد بانکداری راستین از دیگر موضوعات مورد بحث است. تدقیق در جزئیات عملیاتی هر یک از مباحث مزبور نشان می‌دهد که چنانچه آموزه‌های بانکداری اسلامی مورد استفاده قرار گیرند می‌توانند پوشش کاملی به مواردی فراتر از بانکداری اخلاقی داشته باشند.

کلیدواژه: بانکداری اسلامی، بانکداری راستین، حسابرسی، بازرسی، کنترل، پایش، اخلاق حرفه‌ای، صیانت، بانکداری اخلاقی

مقدمه

هر چند در ادبیات فعلی بانکداری اخلاقی تعریف مشخص و مورد قبول همگانی ندارد ولی می‌توان آن را در ذیل مبحث اقتصاد اخلاق قرار داد. اقتصاد اخلاق به استفاده از منابع به معنی قرار دادن شیء در موضع صحیح خودش در جهت حصول کمال انسان تعریف می‌گردد. قرار دادن شیء در موضع خود از لحاظ فلسفه دین به مفهوم عدل و از لحاظ فلسفه

^۱ دکتر بیژن بیدآباد، مشاور ارشد بانکداری اسلامی، بانک ملی ایران <http://www.bidabad.com/> bijan@bidabad.com

ریاضی منطبق با استفاده بهینه از منابع است و کمال رسیدن به غایت فطری هر موجود تعریف می‌شود. یعنی باید منابع را برای حداکثر کردن انتفاع به گونه‌ای بکار برد که ضمن تأمین نیازهای مادی انسان زمینه حداکثر رشد و تعالی فکری و معنوی وی نیز محقق شود.^۲

بانکداری اخلاقی در حال حاضر بیشتر درباره مواردی نظیر بهبود محیط زیست، افزایش رفاه، ایجاد فرصت‌ها و امکانات برابر و مناسب برای عموم افراد جامعه غیره استعمال می‌شود. به عبارت دیگر آموزه‌های انساندوستانه در حاشیه فعالیت‌های بانکی مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به گستردگی و عمق آموزه‌های اخلاق در ادیان مختلف و بالاخص دین مبین اسلام، علی‌الاصول بانکداری اسلامی محیط بر بانکداری اخلاقی بوده و به عبارت دیگر بانکداری اخلاقی محاط آن است. مباحثی نظیر حمایت از نیازمند، فعالیت‌های مرتبط با توسعه پایدار، نهادینه کردن اعتماد، شفافیت، توجه به اصول اخلاقی که فرای اصول حقوقی و قانونی قرار دارند و مسائلی از این دست که در حال حاضر مورد توجه نظریه‌پردازان بانکداری اخلاقی قرار گرفته است، همه عشری از معشار نگرش‌ها و آموزه‌های اخلاق اسلامی است.

ترویج وجوه مختلف اخلاق و توجه به مسائل انسانی و جامعه در بانکداری اخلاقی در مقابل بانکداری متعارف که تنها مبتنی بر پایه سود است به نحو احسن در بانکداری اسلامی وجود دارد. بانکداری اسلامی نیز همانند بانکداری اخلاقی تعریف محدود و مشخص ندارد. برای تحقق و بیان عملیاتی بانکداری اسلامی، بانکداری راستین^۳ به عنوان بانکداری نوین و عملیاتی اسلامی طراحی شد که نه تنها معضلات نظری و اجرایی بانکداری ایران را رفع نماید بلکه بر مبنای آخرین دست‌آوردهای علمی و فنی راه‌حل‌های اسلمی، اخلاقی، قانونی و اجرایی نیز برای آنها ارائه دهد. هر کدام از سیستم‌ها، زیرسیستم‌ها، ابزارها، ابداعات، و رویه‌های عملیاتی بانکداری راستین مشخصاً برای رفع معضلی طراحی شده‌اند که علاقمندان می‌توانند برای ملاحظه جزئیات فنی به متون متعدد آن مراجعه نمایند.^۴ در این مقاله فقط به بخش‌هایی اشاره می‌کنیم که بُعد اخلاقی آن پررنگ‌تر از سایر موارد است. مضافاً به دلیل اینکه سیستم بانکداری راستین یک سیستم جامع است و تعاریف و ترمینولوژی مشخص دارد لذا از اصطلاحاتی که در بانکداری راستین تعریف شده‌اند استفاده می‌نمائیم. جزئیات حقوقی این روش در پیشنویس لایحه و آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین موجود است.^۵

اصول بانکداری راستین

سیستم کنترل‌های داخلی فرآیندی است که با هدف کسب اطمینان معقول از تحقق اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت

^۲ بیدآباد، بیژن، تعادل در اقتصاد اخلاق و اقتصاد نئوکلاسیک، <http://www.bidabad.com/doc/taadol-akhlaq-neoclassic.pdf>

^۳ بانکداری راستین: مجموعه عملیات بانکی به منظور تحقق بانکداری اسلامی واقعی.

^۴ برای ملاحظه متون بانکداری راستین مراجعه شود به: <http://www.bidabad.com>

^۵ بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز،

پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-bill.pdf>

بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنهاد

آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-regulation.pdf>

اعتماد گزارشگری مالی، رعایت قوانین و مقررات مربوط و حفاظت از منابع و دارایی های شرکت توسط هیئت مدیره، مدیریت و کارکنان شرکت پیاده سازی و اجرا می شود و باید در برگیرنده سیاستها، رویه ها، وظایف، فعالیت ها و سایر جنبه هایی باشد که در مجموع به حصول اطمینان معقول از اینکه از منابع و داراییهای آن در برابر اتلاف، تقلب و سوء استفاده محافظت می گردد، کمک نموده و به حصول اطمینان از کارایی و اثربخشی عملیات شرکت و بهبود کیفیت گزارشگری مالی و اطلاعات قابل اتکا، و رعایت قوانین و مقررات مربوط و سیاستهای داخلی مرتبط با کسب و کار بیانجامد.^۶ بر این اساس، بانکداری راستین بر مبنای اصول مدونی تدوین شد که رویه های عملیاتی بر مبنای آنان تدوین گردیدند. خلاصه اصول و ویژگی های مختلف بانکداری راستین بر مبنای زیر استوار است:

۱- **اصول عملیاتی:** در بانکداری راستین با حذف ربا از عملیات بانکی، منع صوری سازی و بکارگیری عقود به شکل واقعی آنها، بانک واسطه وجوه میان سپرده گذاران و دریافت کنندگان منابع مالی است، و از ارائه خدمت مدیریت سرمایه کسب درآمد می کند و نه از تفاوت (اسپرید) نرخ های بهره. با تعلق نماء به اصل منفعت یا زیان هر دارایی به صاحب همان دارایی بازمی گردد. کلیه عملیات قانونمدار و مبتنی بر مقررات مدون، روشن و شفاف تعریف و اجرا و به صورت مکانیزه و از طریق شبکه اینترنت انجام می شود. بانک ضمن حفظ منافع سپرده گذار امین طرف های خود است و مجری اطمینان دارد که در صورت زیان ورشکسته نمی شود و پوشش های بیمه ای از ورود زیان به منابع سپرده گذار پیشگیری می کند. ارزیابی و نظارت و اجرای طرح ها مبتنی بر تخصص، مسئولیت و استقلال رأی ارزیاب و امین در مقام اظهار نظر است. توانایی مجری باید احراز و اعتبار مالی وی با مالیاتی که قبلاً پرداخته سنجیده می شود. مجری در قبال صحت اطلاعات ارائه شده در طرح نامه پیشنهادی خود مسؤول است.

۲- **اصول مالی:** دارایی های سمی نظیر مطالبات معوق در بانک ایجاد نمی شود و بانک در بحران های مالی ورشکسته نمی گردد. با کاهش ریسک بانک نرخ کفایت سرمایه کاهش یافته و منابع آزاد بانک افزایش می یابد و با توجه به امانی بودن وجوه حفظ ذخایر قانونی و احتیاطی نزد بانک مرکزی تقلیل می یابد. سپرده گذار و مجری و بانک سهم عادلانه خود را از بازدهی مشارکت دریافت می کنند. تنوع ابزارها و فرآیندهای بانکی نیازهای مختلف جامعه را پاسخ می دهد و با اتصال قیمت گواهی راستین به بازده بخش حقیقی، قیمت آن را تثبیت نموده و نه تنها حبابی نمی شود بلکه افراد با سلیق مختلف ریسک را جذب و موجب تعامل مثبت بازده و ریسک می شود. هر فرد بدون نیاز به کارگزار می تواند در بازار گواهی راستین معامله کند. شفافیت اطلاعات موجب شفافیت و اصلاح سیستم های مرتبط نظیر مالیات و بیمه تأمین اجتماعی در ارتباط با مجریان می شود. سازوکار ارزیابی قابل اعتماد تعریف شده و زمینه نظارت قابل وثوق فراهم است. مجری موظف به افشای اطلاعات مرتبط با طرح است و با نظارت بر عملیات مجری حاکمیت شرکتی درباره شرکت مجری اعمال می شود که به شفافیت کلیه اطلاعات و عملیات مرتبط با طرح می انجامد و از اطلاعات نامتقارن و رانت های اطلاعاتی جلوگیری و نظارت بانک و بکارگیری بیمه ریسک های مختلف را به حداقل می رساند. ضمن

^۶ دستورالعمل کنترل های داخلی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، مصوب

تسهیل و تسریع عملیات مانع پولشویی و تقویت حسابرسی و کنترل داخلی موسسه مجری شده و با بازرسی آنلاین از تخلف پرسنل بانک جلوگیری و با تفکیک حسابها، حساب هر طرح و سپرده گذار به تفکیک ثبت و نگهداری می شود و اعتبار بانک و عملیات بانکی افزایش می یابد.

۳- **اصول اقتصادی:** کاستی های بازار سرمایه و تقابل بازارهای سرمایه و پول را تصحیح و موجب گسترش و تقویت بخش بیمه در اقتصاد می شود. اعتماد ناشی از نظارت بانک بر مجری و دسترسی اینترنتی به بازار گواهی راستین امکان جلب و جذب سرمایه و فضای رقابت سالم بین مجریان، سپرده گذاران، معامله گران و بانک ها را با رقبا فراهم می آورد. ابزارهای مالی جدید موجب تنوع دارایی های مالی و با اختصاص گواهی ها به طرح یا کالا یا دارایی های معین بازار کاغذی ایجاد نمی شود. درگیر شدن سرمایه در طرح مانع جابجایی سریع دارایی ها و ایجاد بحران های مالی ناشی سیال بودن سرمایه شده و با حذف بازار کاغذی مانع بروز اهرم و بحران بدهی می شود. هر فرد که توانایی انجام فعالیت اقتصادی دارد می تواند منابع مالی دریافت کند یا از فرصت اشتغال ایجاد شده توسط مجریان بهره مند شود و علاوه بر آن بکارگیری تخصص های متنوع مالی باعث توسعه مشاغل مالی مرتبط می شود که زمینه بهبود سرمایه گذاری، اشتغال، تولید و رفاه جامعه را فراهم و نوسانات اقتصادی و مالی اقتصاد را محدود می کند.

۴- **اصول اخلاقی:** الزام بر ارائه اطلاعات و اسناد صحیح و واقعی موجب ترغیب صداقت و آرامش فردی و تطابق حرف و عمل و اعمال نظارت صحیح و کاهش نااطمینانی و تنش های روحی و روانی فردی و اجتماعی می شود. منع حيله، کاهش فساد مالی به دلیل نحوه طراحی سیستم های ارزیابی، نظارت و پایش، بستن مفرهای کژمنشی، موجب قراردادن هر چیز در جای خود شده و از ظلم پرهیز می نماید. اکل باطل؛ اضرار به غیر، غرر، قمار و قرعه، غبن، غضب، اسراف و تبذیر در بانکداری راستین منع می شود و با اختلاس و تبانی، رشوه و ارتشاء مبارزه می شود. رعایت حقوق ضعیف، تحقق عدالت مالی، اکرام و احترام به حقوق افراد موجب افزایش تراضی و احسان و مانع تجاهر به فسق های ربا و اسراف می شود.

۵- **اصول اجتماعی:** انجام عملیات طبق مقررات مدون زمینه تنظیم روابط مالی سالم افراد جامعه و نظم فردی را فراهم می کند. هیچ تبعیض، تفاوت یا اولویتی بین طرف های مشابه که خصوصیات یکسان دارند پذیرفته نیست. به افراد می آموزد تا فعالیت های مالی خود را برنامه ریزی، پیش بینی و مدون کنند.

۶- **اصول حقوقی:** احترام به مالکیت و حقوق افراد در بانکداری راستین پررنگ بوده و با معین بودن وجوه مختلف وظایف اطراف قراردادها زمینه طرح دعوی قضایی تقلیل می یابد و شیوه حل و فصل اختلافات را از طریق حکمیت سهل می کند. از طرفی با استفاده از پایگاه های داده قابل استعلام زمینه بسیاری از سواستفاده ها محدود می شود. شیوه جدید اجرای مفاد اسناد لازم الاجرای بانک وصول مطالبات را تسریع می کند.

۷- **اصول بین المللی:** امکان دسترسی اینترنتی در همه ساعات شبانه روز و تمامی ایام هفته از همه نقاط جهان به خدمات بانک وجود دارد و نتیجتاً با جلب سرمایه بیگانگان زمینه اشتراک منافع بین المللی و ثبات سیاسی فراهم می شود. محسنات سیستم، آن را به الگویی عملیاتی و بدیع در سطح بین المللی تبدیل خواهد کرد و با توسعه بازار گواهی راستین

در سطح بین‌المللی، لنگر قیمتی باثباتی برای دارایی‌ها ایجاد می‌شود.

۸- **اصول سازمانی:** تناسب سازمان با نیازها و با شایستگی انتصاب و ارتقاء و بطور کلی شایسته‌سالاری اعم از شایسته‌گزینی، ارتباطات سازمانی و مسئولیت و وظایف افراد و نظام تنبیه و پاداش موثر تعریف شده‌اند. تحول سازمان و ثبات سازمانی همراه با استانداردسازی و مستندسازی همراه است. پاسخگویی کلیه اشخاص در قبال اختیاری که به آنها داده شده است مانع از بروز اثرات مضر سازمان‌های غیررسمی و فشار سیاسی می‌شود.

رفتار حرفه‌ای ارزیاب و امین

براساس دستورالعمل سازمان بورس اوراق بهادار، درستکاری و ارزش‌های اخلاقی شرکت باید دارای منشور اخلاقی مدون باشد. مدیریت ارشد باید ضمن التزام به صداقت، درستکاری، اعتقاد و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی طبق منشور اخلاقی، تمهیدات لازم را برای رعایت منشور اخلاقی توسط کارکنان فراهم نماید. بعلاوه مدیریت ارشد شرکت باید از طریق اقداماتی از قبیل اطلاع‌رسانی ارزش‌های شرکت، استفاده از ساز و کارهای تشویقی و تنبیهی، عدم تأکید بیش از حد بر نتایج کوتاه مدت و برخورد مناسب با کارکنان، جو اخلاقی شرکت را ارتقا دهد.^۷ سازکار مهیا شده در ارتباط با وظایف خطیر ارزیاب و امین در بانکداری راستین فصل جداگانه‌ای مختص به رفتار حرفه‌ای ارزیاب و امین در پیشنویس آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین تدوین شده است. مفاد این فصل شامل ضوابط عمومی و اصول بنیادی رفتار حرفه‌ای است که باید توسط دست‌اندرکاران حرفه‌های ارزیابی^۸ و نظارت^۹ در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS^{۱۰} رعایت شود. ارزیاب^{۱۱} و امین^{۱۲} کارمند بانک^{۱۳} یا شخص حقیقی یا موسساتی هستند که خدمات حرفه‌ای خود را طبق مفاد ذکر شده

^۷ بند الف ماده ۴ دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، مصوب ۱۳۹۱/۰۲/۱۶.

^۸ ارزیابی: اقدامات و بررسی‌هایی است که توسط بانک به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران در جهت احراز توانایی اجرایی مجری و توجیه‌پذیری طرح‌نامه از لحاظ اقتصادی، فنی مهندسی، مالی و اجرایی در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین انجام می‌شود. بانک توسط واحد ارزیابی اداره PLS خود مکلف به اتخاذ تصمیم لازم در این راستا می‌باشد. رعایت انواع استانداردها و الزامات ارزیابی طرح‌نامه‌ها براساس مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین است.

^۹ نظارت: اقدامات و تدابیری است که توسط بانک به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران در جهت حسن اجرای عملیات اجرایی طرح‌های بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین اعمال می‌شود. بانک توسط واحد امین اداره PLS خود در تمام مراحل اجرای طرح مکلف به اتخاذ تمامی تمهیدات و تدابیر لازم به منظور حسن اجرای عملیات اجرایی مجری و انجام اقدامات بایسته در این راستا می‌باشد. رعایت انواع استانداردها و الزامات نظارتی در طرح‌های مزبور براساس مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین است.

^{۱۰} مشارکت در سود و زیان راستین (PLS): مشارکت سپرده‌گذاران در سود و زیان طرح‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی بر مبنای نرخ بازدهی حقیقی طرح و به منظور پیاده‌سازی بانکداری بدون ربا مبتنی بر اصول اخلاق اسلامی.

^{۱۱} ارزیاب: کارشناس متخصص و مجرب واحد ارزیابی اداره PLS بانک یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک می‌باشد که در زمینه مورد نظر از تخصص و تجربه کافی برخوردار و دارای امکانات و کادر تخصصی لازم بوده و زیر نظر واحد ارزیابی وظیفه ارزیابی طرح‌نامه و توجیه‌پذیری آن را به عهده دارد.

در آیین‌نامه مزبور تحت نظارت واحدهای ارزیابی^{۱۴} و امین^{۱۵} اداره PLS بانک^{۱۶} به بانک ارائه می‌کنند. خدمات ارزیابی و نظارت عبارت از هرگونه خدمت مالی، فنی، مهندسی و اقتصادی است که توسط ارزیاب و امین ارائه می‌شود و انجام آن مستلزم بکارگیری دانش و مهارت‌های مرتبط با آن است. ارزیاب و امین باید خدمات ارزیابی و نظارت خود را در بالاترین سطح ممکن و با رعایت ضوابط و مقررات مربوطه ارائه کنند.

نظر به اهمیت حرفه ارزیابی و نظارت و تایید آن در حفظ منافع اشخاص ذینفع در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، ارزیاب و امین در صورت تعدی یا تفریط نسبت به عملکرد خود در مقابل اشخاص ذینفع مسئول و پاسخگو خواهند بود و به منظور ایجاد اعتبار حرفه‌ای و اطمینان استفاده‌کنندگان از خدمات آنان ملزم به رعایت اصول ذیل می‌باشند:

۱- امانت و درستکاری: در ارائه مدارک و مستندات شغلی خود و در انجام تمامی وظایف محوله صداقت و امانت را رعایت کنند.

۲- بیطرفی: بیطرف باشند و نباید اجازه دهند هرگونه پیش‌داوری، جانبداری، تضاد منافع یا نفوذ دیگران، بیطرفی آنها را در ارائه خدمات حرفه‌ای مخدوش کند. اصل بیطرفی صرفنظر از نوع و اندازه خدمت، ارزیاب و امین را به برخورد و قضاوت منصفانه و درستکارانه و به دور از تضاد منافع ملزم می‌کند.

۳- دقت و مراقبت حرفه‌ای: خدمات حرفه‌ای خود را با دقت، شایستگی و پشتکار لازم انجام دهند.

۴- دانش و مهارت: از دانش و مهارت‌های حرفه‌ای کافی برخوردار باشند به نحوی که بتوان از عملکرد آنان اطمینان حاصل کرد و خدمات آنها به گونه‌ای قابل قبول و همواره مبتنی بر آخرین تحولات در حرفه و قوانین و مقررات جاری از هر حیث قابل اتکاء باشد.

۵- رازداری: اطلاعاتی که در جریان ارائه خدمات حرفه‌ای خود درباره طرح به دست می‌آورند را به نحو شایسته محافظت کنند و نباید از چنین اطلاعاتی در جهت منافع خود یا اشخاص ثالث استفاده نمایند یا بدون مجوز صریح و کتبی

---

^{۱۲} امین: کارشناس متخصص و مجرب واحد امین اداره PLS یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک می‌باشد که در زمینه مورد نظر از تخصص و تجربه کافی برخوردار و دارای امکانات و کادر تخصصی لازم می‌باشد و زیر نظر واحد امین وظیفه نظارت بر اجرای طرح را بر عهده می‌گیرد.

^{۱۳} بانک در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS: واحدی است که به نمایندگی از طرف سپرده‌گذار منابع سپرده‌ایی سپرده‌گذار را به متقاضیان منابع اعتباری تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار و بانک و مجری تقسیم می‌شود. بانک در ازای دریافت حق الجعالة اقدام به ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران نموده و منابع سپرده‌گذاران را به درخواست ایشان در یکی از محصولات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، سرمایه‌گذاری می‌نماید و در عوض به سپرده‌گذاران گواهی راستین مربوط به نوع تأمین مالی بکار گرفته شده تسلیم می‌نماید. بانک به عنوان وکیل سپرده‌گذار موظف به حفظ حقوق سپرده‌گذار بوده و در این راستا باید کلیه امکانات تخصصی خود را برای حفظ منافع وی بکار برد.

^{۱۴} واحد ارزیابی: واحدی است در اداره PLS بانک که با بررسی توانایی و اهلیت مجری و طرحنامه، امکان اجرای طرح را می‌سنجد.

^{۱۵} واحد امین: واحدی است که امور نظارتی فرآیندهای مشارکت در سود و زیان راستین PLS را به نمایندگی از طرف بانک درخصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها... را با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی و نظارت بر تحویل طرح به عهده دارد.

^{۱۶} اداره PLS: اداره‌ای است در بانک که با واحدهای تابعه خود عملیات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین را در بانک مدیریت می‌کند.

واحدهای ارزیابی و امین اداره PLS بانک و یا خارج از چارچوب قانونی افشاء کنند.

۶- رفتار حرفه‌ای: در انجام وظایف حرفه‌ای خود به گونه‌ای عمل کنند که با حسن شهرت حرفه‌ای آنها سازگار باشد و از انجام اعمالی که ممکن است اعتبار حرفه‌ای آنان را خدشه‌دار کند بپرهیزند.

۷- اصول و ضوابط حرفه‌ای: درخواستهای واحدهای ارزیابی و امین و خدمات موظف خود را مطابق اصول و ضوابط حرفه‌ای با دقت و مهارت لازم انجام دهند به نحوی که با الزامات درستکاری، بیطرفی و استقلال رأی ایشان سازگار باشد.

ارزیاب و امین در انتخاب شرایط یا انجام اعمالی که مشخصاً با الزام رعایت بیطرفی آنان مرتبط است باید به نحو شایسته از روابطی که امکان اعمال نفوذ دیگران، پیشداوری یا تمایلات جانبدارانه را فراهم می‌کند، بپرهیزند، از پایبندی و بی‌طرفی کارکنان تحت نظر خود و اشخاصی که از آنها مشاوره یا خدمت دریافت می‌کنند، اطمینان حاصل کنند، از پذیرفتن هرگونه وجه یا مال اعم از بلاعوض یا معامله به غیر قیمت و مظنه بازار یا امتیاز یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال بطور مستقیم یا غیرمستقیم که خارج از قوانین و مقررات و قرارداد منعقد در چارچوب بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین باشد، خودداری کنند. پرداخت یا دریافت هرگونه وجه نظیر پرداخت کمیسیون برای گرفتن کار یا دریافت کمیسیون برای ارجاع کار به دیگری توسط ارزیاب و امین مجاز نیست.

مسئولیت‌های ارزیاب و امین گاه با انتظارات درون و برون سازمانی در تضاد قرار می‌گیرد. توجه و احتراز در مواردی نظیر خطر اعمال فشار از سوی مدیران، همکاران ارشد یا سایرین به واسطه روابط خانوادگی یا شخصی و همچنین وفاداری نسبت به مافوق در مقابل رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای الزامی است. ارائه یا انتشار اطلاعات گمراه کننده از طرف ارزیاب و امین له یا علیه منافع بانک از مصادیق تضاد منافع بوده و ارزیاب و امین در این ارتباط مسئولند و در برخورد با موارد خلاف شئون حرفه‌ای باید به شرح ذیل اقدام کنند:

- ۱- از خط مشی‌ها و دستورالعمل‌های داخلی بانک و مفاد این آیین‌نامه پیروی کنند.
- ۲- موضوع را با مافوق مستقیم مطرح کنند.
- ۳- چنانچه مشکل رفع نشد و تصمیم به طرح آن با رده بالاتری از مدیریت گرفتند، مافوق باید در جریان امر قرار گیرد. در صورتی که به نظر برسد مافوق مذکور، خود درگیر یا ذینفع در موضوع است، مراتب را باید به رده بالاتری از مدیریت و در صورت لزوم به اداره بازرسی بانک گزارش کنند.
- ۴- عنداللزوم موضوع بطور محرمانه با مشاور مستقل مطرح و نظر کتبی مشاور در جهت حل موضوع به مقام مافوق و سپس به رده بالاتر مدیریت اعلام شود.
- ۵- در مواردی که قوانین، مقررات یا اصول و ضوابط حرفه‌ای، گزارش برخی از موارد حاد را به مراجع ذیصلاح خارج از بانک پیش بینی کرده باشد، ارزیاب و امین باید حسب مسئولیت خود اقدام کنند.
- ۶- اگر با وجود انجام موارد فوق نتیجه مناسب برای حل مشکل حاصل نشد در موارد با اهمیت، (ارتکاب برخی جرائم) همراه با ارائه یادداشتی حاوی دلایل متقن به مدیر عامل بانک استعفا یا کناره‌گیری کنند.

۷- مراتب را از طریق مراجع ذیصلاح بیرون از بانک پیگیری کنند.

ارزیاب و امین باید از کفایت خط مشی‌ها و دستورالعمل‌های تدوین شده برای حل و فصل مشکلات ناشی از تضاد منافع مربوط به رفتار حرفه‌ای اطمینان یابند و در صورت لزوم با ذکر نواقص و ارائه راه حل برای آن، مراتب را به مدیر بالادست اعلام نمایند.

صلاحیت حرفه‌ای دربرگیرنده دو جنبه اساسی کسب صلاحیت حرفه‌ای از طریق برخورداری از تحصیلات عالی و آموزشهای تخصصی ویژه، کارآموزی، گذراندن امتحانات و کسب تجربیات حرفه‌ای و همچنین حفظ صلاحیت حرفه‌ای از طریق آگاهی مستمر از تغییرات و تحولات حرفه‌ای شامل نظریه‌های جدید درباره اصول و ضوابط ارزیابی و نظارت و قوانین و مقررات مربوط است که ارزیاب و امین باید دارای آنها باشند. در این ارتباط نباید به دارا بودن تخصصها یا تجربیاتی تظاهر کنند که فاقد آنند.

ارزیاب و امین موظف به حمایت از اهداف و رعایت مقررات، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک هستند، اما نباید به بهانه حمایت از اهداف سازمان متبوع خود قوانین و مقررات و اصول و ضوابط حرفه‌ای را نقض کنند یا با اظهارات کذب یا کتمان واقعیت حسابرس و بازرس بانک را گمراه کنند یا اسناد و مدارکی که حاوی اطلاعات نادرست است را تأیید کنند. ارزیاب و امین باید اطلاعاتی را که درباره امور مجری یا مجریان به دست می‌آورند طبق مفاد آیین‌نامه مذکور محرمانه تلقی کنند. این امر حتی پس از خاتمه ارتباط ارزیاب و امین با مجری نیز ادامه می‌یابد. ارزیاب و امین باید از رعایت اصل رازداری کارکنان تحت نظر خود و اشخاصی که از آنها مشاوره و یا خدمت دریافت می‌شود، مطمئن باشند و موظفند در صورت مشاهده مواردی نظیر اطلاعات ارائه شده ناقص، نادرست، مجعول یا گمراه کننده باشد یا اطلاعات، بدون دقت کافی تهیه شده باشد یا درباره صحت و سقم آن، مدارک و مستنداتی در دست نباشد یا اطلاعات به نوعی حذف، تحریف، دسته‌بندی یا تجمیع شده باشد که بتواند باعث گمراهی اداره PLS بانک شود، از تصویب طرح‌نامه^{۱۷} یا ارائه گزارش‌های نظارتی موید خودداری کنند.

چنانچه ارزیاب و امین از اشتباه یا عدم درج اطلاعات یا تحریف اطلاعات توسط مجری مطلع شوند موظفند موضوع را بلافاصله کتباً به واحد ارزیابی و واحد امین اطلاع دهند. در این صورت مسئولیتی متوجه ارزیاب و امین نخواهد بود. داشتن روابط مالی یا شغلی با مجری، می‌تواند استقلال ارزیاب و امین را تحت تأثیر قرار دهد. لذا ارزیاب و امین در صورت داشتن روابط مالی یا شغلی با مجری باید ضمن اظهار موضوع به واحدهای ارزیابی و امین ذریبط از قبول وظیفه در ارتباط با آن مجری خودداری کنند. مستثنی شدن از این قاعده منوط به الزام اداره PLS بانک است. روابط مالی ارزیاب و امین و بستگان ایشان با مجری می‌تواند به یکی از طرق زیر باشد:

---

^{۱۷} طرح‌نامه: نوشته‌ای است حاکی از مجموعه اطلاعات لازم و مورد نیاز در خصوص مشخصات طرح پیشنهادی و بیانگر تحلیل‌ها و بررسی و توجیه طرح از جنبه‌های مختلف اقتصادی، فنی و مالی و مانند آن که توسط مجری تهیه و به همراه اطلاعات و مستندات و مجوزهای قانونی لازم برای بررسی و اتخاذ تصمیم به بانک ارائه می‌شود و پس از بررسی و در صورت تصویب نهایی توسط واحد ارزیابی اداره PLS بانک سندی است که مفاد آن در هر صورت به طرفیت مجری قابل استناد است.

- ۱- داشتن منافع مالی مستقیم یا غیرمستقیم با مجری.
- ۲- دریافت تسهیلات مالی از مجری یا هر یک از اعضای هیأت مدیره، مدیران ارشد یا سهامداران اصلی مجری، به استثنای تسهیلات مالی دریافتی به روش‌های معمول از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری.
- ۳- مشارکت با مجری یا با هر یک از اعضای هیأت مدیره، مدیران ارشد یا سهامداران اصلی آن.
- ۴- داشتن منافع مالی در یک واحد اقتصادی که نفوذ فراوانی بر بنگاه^{۱۸} مجری دارد یا تحت نفوذ زیاد آن می‌باشد. چنانچه ارزیاب و امین طی دوره انجام وظیفه رسیدگی به طرح‌نامه، احراز توانائی و عملیات مجری، عضو هیأت مدیره، مدیر اجرایی، کارمند ارشد شرکت مجری یا شریک یا در استخدام این افراد باشند، موظفند ضمن اعلام موضوع به واحدهای ارزیابی و امین ذیربط از قبول وظیفه در ارتباط با آن مجری خودداری کنند. قبول یا رد درخواست ارزیاب و امین منوط به تصمیم اداره PLS بانک است. روابط شخصی و خانوادگی می‌تواند استقلال رأی امین و ارزیاب را تحت تأثیر قرار دهد لذا جهت حصول اطمینان استقلال ارزیاب و امین، آنان شخصاً موظفند در صورت وجود چنین روابطی با مجری یا افرادی نظیر رئیس یا اعضای هیأت مدیره، مدیرعامل و مدیران ارشد اجرایی و مالی که در سمتهای مدیریت شرکت مجری مشغول بکارند ضمن اطلاع دادن به واحدهای ارزیابی و امین ذیربط از شروع یا ادامه همکاری خودداری کنند. قبول یا رد درخواست ارزیاب و امین منوط به تصمیم اداره PLS بانک است.

ارزیاب و امین باید از پذیرش و ارائه خدماتی که پرداخت حق الزحمه آن مشروط به حصول نتیجه‌ای خاص، درصدی از یک مبلغ خاص یا موارد مشابه است، خودداری کنند مگر آنکه مبلغ حق الزحمه در قوانین و مقررات بر این اساس تعیین شده باشد. خرید یا فروش کالا یا دریافت خدمات با شرایط ویژه، قبول پذیرایی بی‌مورد و دریافت هدایا به میزانی بیش از حد متعارف، تهدیدی برای استقلال رأی ارزیاب و امین است، و ارزیاب و امین و وابستگان آنها باید از قبول و برقراری چنین روابطی خودداری کنند.

چنانچه یک یا چند تن از شرکای مؤسسه ارزیاب یا امین به گونه‌ای با مجری اشتراک منافع داشته باشند که منجر به عدم استقلال رأی ارزیاب یا امین شود ارزیاب و امین باید از قبول مسئولیت ارزیابی و نظارت در مورد آن مجری خودداری کنند. به منظور حفظ استقلال و بیطرفی ارزیاب و امین، چنانچه ارزیاب یا امین درگیر یا طرف دعوی اعم از حقوقی یا کیفری با مجری باشند با توجه به ماهیت دعوی حقوقی یا کیفری و احتمال تأثیرگذاری آن، ارزیاب و امین باید ضمن اعلام مراتب به واحدهای ارزیابی و امین ذیربط از قبول مسئولیت ارزیابی و نظارت در مورد آن مجری خودداری کنند. مستثنی شدن از این قاعده منوط به الزام اداره PLS بانک است. ارتباط طولانی کارکنان ارشد مؤسسه ارزیاب یا امین با مجری برای سالهای متمادی ممکن است تهدیدی برای استقلال رأی ارزیاب یا امین باشد. در چنین شرایطی مؤسسه ارزیاب یا امین باید اقدامات لازم را به منظور حصول اطمینان از حفظ استقلال و بیطرفی کارکنان خود انجام دهد. ارزیاب و امین مجزا و مستقل از یکدیگر هستند و در فرآیند یک طرح یک شخص حقیقی یا حقوقی واحد یا پرسنل حقیقی یک شخص حقوقی واحد

---

^{۱۸} بنگاه یک واحد فنی یا کسب و کار است که اقدام به تولید کالا یا خدمت می‌کند. داشتن شخصیت حقوقی برای بنگاه الزامی نیست و شخص حقیقی به عنوان متصدی بنگاه می‌تواند طرف قرارداد قرار گیرد.

نمی‌تواند هم به عنوان ارزیاب و هم امین ایفای نقش کند. همچنین ارزیاب و امین هیچکدام مجاز به تدوین یا مشارکت در تدوین طرح‌نامه برای مجری نیستند.

ارزیاب و امین باید از پذیرش خدمات حرفه‌ای که فاقد صلاحیت لازم برای انجام آن هستند، خودداری کنند. در صورتی که ارزیاب و امین برای انجام بخشی از خدمات حرفه‌ای خود به خدمات کارشناسی نیاز داشته باشند می‌توانند از این خدمات استفاده کنند. واحدهای ارزیابی و امین بدون دلیل موجه مجاز به تغییر و جایگزین نمودن ارزیاب یا امین در حین ارزیابی یا نظارت یک طرح مشخص نیستند. این واحدها برای انجام چنین جایگزینی ضمن ارائه دلایل قابل قبول باید از پیش تأییدیه اداره PLS بانک را در این مورد دریافت کرده باشند. در صورت جایگزینی ارزیاب یا امین، ارزیاب یا امین قبلی موظف است تمامی اطلاعات و اسناد جمع‌آوری شده در باره طرح را به ارزیاب یا امین جایگزین تحویل دهد.

چنانچه افزایش و توسعه عملیات ارزیابی یا نظارت نیازمند بکارگیری دستیار باشد در صورت درخواست امین یا ارزیاب و تأیید واحدهای ارزیابی و امین، ارزیاب یا امین می‌توانند از خدمات ارزیاب دستیار یا امین دستیار استفاده کنند. در هر صورت مسئولیت‌های مترتب بر ارزیابی یا نظارت با ارزیاب و امین اصلی طرح است. ارزیاب و امین دستیار همانند ارزیاب و امین اصلی باید همه خصوصیات حرفه‌ای و شغلی ذکر شده برای ارزیاب و امین در آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین را داشته باشند و مقررات حاکم را رعایت کنند. مسئولیت عدم رعایت این موارد با ارزیاب یا امین اصلی است. ارزیاب و امین اصلی می‌توانند، با اجازه واحدهای ارزیابی و امین ذیربط تمامی اطلاعات مربوط به طرح را به ارزیاب و امین دستیار تحویل دهند.

واحدهای ارزیابی و امین باید به گونه‌ای رفتار کنند که هر یک از ارزیابان و امین‌ها بتوانند در باره موضوعات ارزیابی و نظارت مربوط به خود، رأساً قضاوت و تصمیم‌گیری کنند و نمی‌توانند ارزیاب یا امین را ملزم نمایند تا برخلاف میل خود نظریه قطعی اعلامی را تغییر دهد لکن می‌توانند با ارائه دلایل موجه به اداره PLS بانک و جلب نظر اداره مذکور طرح را برای بررسی و اظهارنظر جدید به ارزیاب یا امین دیگر ارجاع کنند. ارزیاب و امین چنانچه دارای دانش و تجربه لازم برای انجام عملی نباشند باید واحد ارزیابی یا امین را از ضرورت و میزان استفاده از کمک و راهنمایی و مشورت دیگران یا استفاده از دستگاه‌ها، تجهیزات آزمایشگاهی و اندازه‌گیری یا سایر امکانات سخت‌افزاری یا نرم‌افزاری و غیره لازم آگاه کنند.

ارزیاب و امین موظفند تا گزارش‌های خود را کامل، صادقانه و حرفه‌ای ارائه کنند، بطوریکه در چارچوب ضوابط مربوط، روشن، قطعی، شفاف و قابل فهم باشد. ارزیاب و امین باید اطلاعات، مدارک و مستندات طرح را به روشی حفظ و نگهداری کنند که بوضوح بیان‌کننده ماهیت واقعی رویدادهای اجرایی و مالی طرح باشد و تمامی اطلاعات و رویدادها باید به روش صحیح طبقه‌بندی، ضبط و بموقع ثبت شوند.

نظارت بر اجرای صحیح این مفاد توسط اداره PLS بانک انجام می‌شود. اعمال مقررات انضباطی حسب مورد در خصوص عملکرد ارزیاب و امین توسط اداره مذکور و شامل موارد زیر است:

۱- اخطار اعم از شفاهی و کتبی بدون درج در پرونده و یا با درج در پرونده.

۲- توبیخ شفاهی یا کتبی بدون درج در پرونده و یا با درج در پرونده.

۳- آموزش‌های لازم و بیشتر.

۴- الزام به پرداخت جریمه، جبران هزینه، استرداد حق‌الزحمه دریافتی یا تکمیل کار توسط عضو دیگر به هزینه عضو خاطی بر مبنای تضامین دریافتی.

۵- ارجاع پرونده به هیأت رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان بانک.

۶- ارجاع پرونده به مرجع انتظامی ذیصلاح.

اقدامات انضباطی حسب مورد ممکن است توسط اداره PLS بانک، هیأت رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان بانک، نهادهای قانونی و یا بطور مشترک انجام شود. رسیدگی انضباطی هنگامی آغاز می‌شود که حل و فصل موضوع با تذکر میسر نباشد.

شفافیت مالی

به منظور حصول اطمینان از رعایت مقررات قانونی و مصوبات بانک و جلوگیری از اشکال مختلف فساد در ارتباط با گزارشگری مالی، بانک موظف به شفاف‌سازی اطلاعات مالی خود با رعایت مفاد ذیل می‌باشد و رئیس و اعضای هیأت مدیره و مدیرعامل بانک در ارتباط با آن مسوولند.

در بانکداری راستین تقلب عملی است که مقصود فاعل آن لطمه زدن به حقوق یا منافع دیگران یا نقض قوانین و مصوبات بانک و از قبیل موارد زیر می‌باشد:

۱- تهیه و ارائه یا افشاء اطلاعات مالی نادرست.

۲- کتمان اطلاعاتی که ارائه یا افشا آن لازم است.

۳- تهیه و ارائه یا افشا ترازنامه، صورت دارایی، صورت سود و زیان، صورت جریان وجوه غیرواقعی یا مزورانه یا صورتی.

۴- دستکاری، جعل یا تغییر اسناد و مدارک.

۵- ارائه یا افشاء یا حذف نادرست اطلاعات مالی معاملات یا آثار آنها.

۶- انجام معاملات صورتی و ثبت معاملات بدون مدارک مثبته.

۷- عدم ثبت معاملات یا مدارک آنها.

۸- بکارگیری عمدی و نادرست رویه‌های حسابداری.

بانک موظف است اطلاعات مالی خود را با رعایت استانداردهای حسابداری سازمان حسابرسی کل کشور به گونه‌ای تهیه و ارائه یا افشا نماید که محتوای آنها قابل رویت باشد. صورت‌ها و گزارش‌های مالی باید نسبت به موارد زیر شفاف و جوابگو باشند:

۱- معاملات انجام شده و به تفکیک معاملات کلان.

۲- عملیات حسابداری شامل سرفصل‌ها و طبقه‌بندی شفاف حساب‌ها.

۳- ارتباط شفاف و وجود رابطه منظم رویدادهای مالی و اسناد و مدارک مربوط به دفاتر ثبت اولیه با گزارش‌ها و صورت‌های مالی.

۴- مشخص بودن رویه‌های حسابداری.

۵- سازماندهی مدیران و کارکنان و پرداخت‌های به آنان.

۶- گزارش قیمت تمام شده.

۷- یکپارچگی اطلاعات.

در تهیه صورتها و گزارش‌های مالی لازم است به مواردی از قبیل: افشا، نحوه ارائه، اصطلاحات مورد استفاده، مسوولیت تهیه‌کنندگان صورتهای مالی، کاربرد صورتهای مالی توجه لازم صورت گیرد بطوری که ارائه و افشای همه اطلاعات مالی بااهمیت و معنی‌دار و مرتبط رعایت شده باشد و همچنین طبقه‌بندی و گروه‌بندی صحیح اقلام و دقت در ترتیب و جای‌گذاری آنها در صورتهای مالی، نحوه ارائه، تفکیک دارائیه‌ها و بدهیها و حقوق صاحبان سهام به جاری و غیرجاری و تعهدات زیرخط و تفکیک درآمدها و هزینه‌ها به عملیاتی و غیرعملیاتی، ارائه دارائیه‌ها در ترازنامه به ترتیب درجه نقدشوندگی آنها، جریان وجوه به تفکیک جریان وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی، مالیات، فعالیتهای سرمایه‌گذاری ثابت و خرید و فروش دارایی، بازده سرمایه‌گذاریها، معاملات و فعالیت‌های تامین مالی و همچنین صورتهای دارائی مقایسه‌ای به قیمت دفتری و روز و سایر موارد لازم. اصطلاحات مورد استفاده باید برای عموم استفاده‌کنندگان قابل فهم باشد. صورتهای گزارش‌های مالی که با اهداف خاص تهیه می‌شوند از قبیل گزارش فعالیت هیأت مدیره به مجمع، گزارش توجیهی افزایش سرمایه، اظهارنامه مالیاتی و امثال آن در صورتی که برای ارائه یا افشا تهیه و تدوین می‌شوند مشمول مفاد این بخش می‌باشد. گزارش‌ها و صورتهای مالی باید جوابگوی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگانی باشد که برای تصمیمات اقتصادی خود به آن اتکاء می‌کنند. عمده این استفاده‌کنندگان از قبیل سهامداران، سرمایه‌گذاران اعم از بالفعل و بالقوه، سپرده‌گذاران^{۱۹}، دارندگان و خریداران سهام و اوراق بهادار و گواهی‌های راستین^{۲۰}، اعطاکنندگان تسهیلات مالی، عرضه‌کنندگان و

---

^{۱۹} سپرده‌گذار: شخصی حقیقی یا حقوقی دارای مقدار معینی نقدینگی (وجه نقد) متقاضی مشارکت مالی در محصولات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین که از طریق مراجعه به بانک (اعم از فیزیکی یا مجازی و در فضای اینترنت) نسبت به خرید گواهی راستین یکی از محصولات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین اقدام می‌کند. سپرده‌گذار می‌تواند در محصولات سه‌گانه زیر مبادرت به سپرده‌گذاری و مشارکت کند: محصول نوع اول: مشارکت در سود و زیان طرح خاص: سپرده‌گذار می‌تواند خود یکی از طرح‌های ارزیابی شده توسط بانک را انتخاب و از طریق خرید گواهی راستین طرح مربوطه در طرح منتخب سرمایه‌گذاری نموده و به نسبت قیمت اسمی گواهی خریداری شده و مدت زمان مشارکت در طرح مورد نظر مشارکت می‌کند.

محصول نوع دوم: مشارکت در سود و زیان بسته طرح‌ها: سپرده‌گذار بجای سرمایه‌گذاری در یک طرح خاص همزمان در چند طرح از طرح‌های عرضه شده که بدلیل خصوصیات و شرایط آنها در قالب مجموعه‌ای از طرح‌ها که توسط بانک دسته‌بندی و به عنوان بسته یا سبدی از طرح‌ها تعریف شده است از طریق خرید گواهی راستین مربوطه، سرمایه‌گذاری و به نسبت قیمت اسمی گواهی خریداری شده و مدت زمان مشارکت در مجموعه طرح‌های منتخب مشارکت می‌کند.

محصول نوع سوم: مشارکت در سود و زیان بانک: سپرده‌گذار سپرده خود را در اختیار بانک قرار می‌دهد تا در آن قسمت از سود یا زیان بانک که از طریق سرمایه‌گذاری در طرح‌های موضوع بانکداری مشارکت در سود و زیان به دست می‌آید مشارکت کند.

^{۲۰} گواهی‌های راستین: نام مجموعه گواهی‌های طراحی شده در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS است که در سیستم پایه یا زیرسیستم‌های آن طبق ضوابط بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS تعریف و صادر می‌شوند. گواهی‌های راستین با توجه به وجه

تقاضاکنندگان کالا و خدمت و منابع مالی، مشتریان، سپرده‌گذاران، تسهیلات‌گیرندگان، کارکنان بانک، دولت و سازمان‌های وابسته به دولت نظیر اداره مالیات و سازمان تأمین اجتماعی، کارگزاران و تحلیل‌گران مالی می‌باشند. اطلاعات تکمیلی در ارتباط با موارد فوق برای افزایش فهم صورت‌های مالی باید به صورت یادداشت توضیحی به آنها پیوست شود. اطلاعات صورت‌ها و گزارش‌های مالی ضمن لزوم رعایت «مربوط بودن» و «قابل اتکا بودن» باید «قابل مقایسه» و «قابل فهم» باشد. برای رعایت مربوط بودن باید صرفاً اطلاعات، اسناد، مدارک و گزارش‌های متمم در رابطه با موضوع گزارش یا صورت مالی درج یا ضمیمه شود.

برای اینکه اطلاعاتی قابل اتکاء باشد باید موارد زیر در تهیه آنها رعایت شود:

- ۱- بیان صادقانه: اطلاعات بطور صادقانه معرف آن چیزی باشد که مدعی بیان آن است.
  - ۲- رجحان محتوا بر شکل: رویدادهای مالی براساس محتوا و واقعیت اقتصادی و نه صرفاً شکل قانونی آنها درج شوند.
  - ۳- بی‌طرفی: اطلاعات گزارش‌ها و صورت‌های مالی باید کاملاً بی‌طرفانه ارائه شوند و به منظور ایجاد تأثیری خاص بر استفاده‌کننده طراحی، تهیه و تنظیم نشود.
  - ۴- احتیاط: دقت در برآورد ارقام تخمینی، تقویمی، برآوردی و ذخیره‌گیری و ارقام مشکوک الوصول و امثال آن.
  - ۵- کامل بودن: به مفهوم انعکاس اطلاعات با توجه به اهمیت آنها در حد کفایت و عدم حذف بخشی از اطلاعات که ممکن است سبب نارساشدن یا گمراه‌کننده شدن صورت‌ها و گزارش‌های مالی شود.
- برای اینکه اطلاعاتی قابل مقایسه باشد باید در تهیه و تدوین آنها ثبات رویه حسابداری و گزارشگری مالی در طول فعالیت بانک رعایت شود. در صورت تغییر رویه حسابداری گزارش‌های مکمل برای قابل مقایسه بودن صورت‌ها و گزارش‌های مالی ضمیمه شود و استانداردهای حسابداری سازمان حسابرسی کل کشور رعایت شود. برای قابل فهم بودن صورت‌ها و گزارش‌های مالی، نحوه ارائه و طبقه‌بندی اطلاعات و یادداشت توضیحی ضروری است.

حکمرانی بانک

به منظور کنترل و اثرگذاری بر مدیریت بانک جهت قانونمندی و رعایت ضوابط و مقررات، پاسخگویی، شفافیت، عدالت، راستی و حفظ حقوق ذینفعان و اطراف قراردادهای منعقد، بانک‌ها مکلفند تا اصول، ضوابط و رویه‌های حکمرانی را رعایت نمایند. حکمرانی بانک مجموعه‌ای از قوانین، مقررات، ساختارها، فرآیندها، فرهنگ‌ها و سیستم‌هایی است که با کنترل و اثرگذاری بر مدیریت بانک موجب قانونمندی و رعایت ضوابط و مقررات، پاسخگویی، شفافیت، عدالت، راستی و حفظ حقوق ذینفعان و اطراف قراردادهای منعقد با بانک می‌شود.

نظارتی واحد امین بانک بر نحوه عملیات مجری متفاوت از اوراق و با پیشوند گواهی منتشر می‌شوند. بی‌نام بودن، قابل انتقال به غیر، قابلیت خرید و فروش در بازار ثانویه مجازی (بازار گواهی راستین)، درآمدزا بودن معاملات برای بانک، تعیین قیمت برحسب مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار گواهی راستین، تسویه دوره‌ای با آخرین مالک گواهی، امکان خصوصی یا دولتی بودن و حقیقی یا حقوقی بودن مشتریان، از جمله خصوصیات است که این گواهی‌ها دارای آن هستند. تسویه یا تبدیل گواهی‌های راستین زیر نظر واحد امین بانک انجام می‌شود.

ریاست هیأت مدیره و مدیریت عامل بانک نباید بر عهده یک شخص واحد (حتی نماینده اشخاص حقوقی عضو هیأت مدیره) باشد. وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های رئیس هیأت مدیره و مدیرعامل باید صریح، روشن و مشخص بوده و تداخلی با یکدیگر نداشته باشند. اکثریت اعضای هیأت مدیره، باید از مدیران غیرموظف^{۲۱} باشند. موظف شدن اعضای هیأت مدیره با تصویب هیأت مدیره می‌باشد و مدیر ذینفع در این مورد حق رأی ندارد. در ترکیب هیأت مدیره باید یک نفر عضو مالی غیرموظف که حداقل دارای مدرک کارشناسی در یکی از رشته‌های حسابداری، مالی یا مدیریت بوده عضویت داشته باشد. عضو مذکور مسئولیت کمیته حسابرسی را برعهده خواهد داشت. به منظور اعمال مدیریت صحیح و سالم و اتخاذ تصمیمات بهتر درباره امور بانک تعداد اعضای هیأت مدیره نباید از هفت نفر کمتر باشد و حداقل دو نفر از اعضای هیأت مدیره باید از مدیران مستقل^{۲۲} باشند. همچنین اعضای هیأت مدیره موظف، نمی‌توانند در بانک دیگری مدیرعامل یا عضو هیأت مدیره موظف باشند.

هیأت مدیره بانک باید دارای یک دبیرخانه به شرح بندهای ذیل باشد که مسئولیت اجرایی جمع‌آوری اطلاعات و بررسی کارشناسی درخواستی توسط اعضای هیأت مدیره و حصول اطمینان از انجام مصوبات هیأت مدیره را بر عهده گیرد:

۱- ریاست دبیرخانه بر عهده دبیر هیأت مدیره است که با پیشنهاد رئیس هیأت مدیره و تصویب هیأت مدیره منصوب و زیر نظر رئیس هیأت مدیره انجام وظیفه می‌کند.

۲- دبیر هیأت مدیره مسئول تدوین مذاکرات و پیگیری مصوبات هیأت مدیره است.

۳- مدیر عامل اطلاعات مورد نیاز دبیر را که راسا یا از طریق هیأت مدیره از وی مطالبه می‌شود، تهیه و در اختیار دبیر قرار دهد.

اعضای هیأت مدیره نباید از اطلاعات نهانی^{۲۳} به نفع خود یا دیگران (شامل اشخاص وابسته^{۲۴} و ذینفعان واحد^{۲۵})

---

^{۲۱} مدیر غیرموظف عضو پاره وقت هیأت مدیره است که فاقد مسئولیت اجرایی می‌باشد.

^{۲۲} مدیر مستقل به مدیری گفته می‌شود که: منصوب سهامدار عمده در مجمع یا نماینده او نباشد. منصوب گروهی از سهامداران که در مجمع اتحاد بیش از پنجاه درصد از حاضران را تشکیل می‌دهند یا نماینده آنها نباشد. ارتباط مالی مستقیم یا غیرمستقیم با بانک یا شرکت مادر و بانک یا شرکت تابعه، یا تابعه تابعه نداشته باشد. بیش از سه دوره عضو هیأت مدیره بانک نباشد. هیچگونه مسئولیت اجرایی در بانک نداشته باشد.

^{۲۳} اطلاعات نهانی: شامل آن دسته اطلاعات از وضعیت جاری و آتی بانک است که دارنده آن می‌تواند با استفاده از اطلاعات مزبور بر جریان مالی بانک یا منافع شخصی خود و سایرین تأثیر بگذارد.

^{۲۴} اشخاص وابسته عبارتند از اشخاص موضوع ماده ۱۲۹ قانون تجارت و همچنین همه اقربای طبقه اول سببی و نسبی مطابق ماده ۸۶۲ قانون مدنی اعضای هیأت مدیره و مدیر عامل، اعضای هیأت عامل و جانشین یا قائم مقام هر یک از ایشان، مدیران ارشد بانک.

^{۲۵} ذینفعان واحد اشخاص حقیقی یا حقوقی که بواسطه روابط مالکیتی، مدیریتی یا مالی در معرض منافع مشترک قرار گیرند. روابط مالکیتی: دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی با هر کدام از شرایط ذیل دارای روابط مالکیتی با یکدیگر می‌باشند: اعضای یک گروه بانکی باشند. شخص حقیقی با بانکی که شخص مذکور مالک بیش از ۵۰ درصد سهام آن باشد. اشخاصی که در دارایی یا دارایی‌های مشترک، ذینفع باشند.

روابط مدیریتی: دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی یا اعضای یک گروه بانکی که هر کدام از موارد ذیل بین آنها وجود داشته باشد دارای روابط مدیریتی می‌باشند: کنترل، نفوذ قابل ملاحظه، مشترک بودن حداقل دو سوم اعضای هیأت مدیره، مشترک بودن رییس هیأت مدیره.

بهره‌برداری کنند. همچنین هیأت مدیره باید تمهیدات لازم را به منظور حصول اطمینان از عدم خروج اطلاعات نهانی بانک توسط کارکنان اتخاذ کند به نحوی که دارندگان اطلاعات نهانی^{۲۶} بانک نتوانند با استفاده از این اطلاعات به داد و ستد سهام یا اوراق بهادار بانک پردازند. در این راستا هیأت مدیره باید از سازوکار موثر کنترل داخلی برای نظارت و جلوگیری از انجام چنین معاملاتی استفاده کند و در صورت کشف مواردی از داد و ستد متکی به اطلاعات نهانی، مراتب به اطلاع بانک مرکزی رسانده شود. در این خصوص بانک مرکزی راجع به افشاء یا عدم افشای اطلاعات اتخاذ تصمیم می‌کند.

به منظور نظارت بر حسن انجام عملیات تجاری مابین بانک و سایر اشخاص حقیقی یا حقوقی، اعضای هیأت مدیره و مدیر عامل بانک مکلفند مشخصات کامل خود و اشخاص وابسته و بانکها و شرکت‌های مادر^{۲۷} و تابعه^{۲۸}، و ذینفعان واحد و اشخاص با نفوذ قابل ملاحظه^{۲۹} آنها را به بانک مرکزی اعلام نمایند. اتخاذ تصمیم در موارد انتخاب مدیر عامل و مدیران بانک یا شرکت مادر و اعضای هیأت مدیره بانکها و شرکت‌های تابعه، و تابعه تابعه؛ تصویب سیاست‌ها، آیین نامه‌ها و مقررات داخلی بانک؛ تصویب معاملات عمده بانک با اشخاص وابسته، ذینفعان واحد، بانکها و شرکت‌های مادر، تابعه، و تابعه تابعه، و اشخاص با نفوذ قابل ملاحظه و همچنین خرید و فروش و قیمت‌گذاری و شرایط خرید و فروش اموال و داراییهای بانک باید به اطلاع بانک مرکزی رسانده شود. همینطور اتخاذ تصمیم در موارد خرید و فروش و قیمت

روابط مالی: دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی که هر کدام از موارد ذیل بین آنها وجود داشته باشد دارای روابط مالی هستند: اشخاص وابسته. اشخاص حقیقی یا حقوقی دارای روابط مالی متقابل با یکدیگر. اشخاصی عضو کنسرسیوم واحد که بیش از ۵۰ درصد از درآمد ناخالص سالیانه آنها از محل فعالیتشان در کنسرسیوم تامین شود. اشخاصی که بیش از ۵۰ درصد درآمد ناخالص سالیانه آنها از شخص دیگر تامین می‌شود. نمایندگی تجاری شخص حقوقی که بیش از ۵۰ درصد درآمد ناخالص سالیانه آن از بانک یا شرکت مادر تامین شود با بانک یا شرکت مادر. چنانچه دو یا چند شخص از یک شخص اعم از بانک یا موسسه اعتباری بانکی یا غیربانکی یا شخص حقیقی واحد، تسهیلات دریافت نموده و یکی یا تعدادی از آنها ضامن دیگری شده باشد. چنانچه بانک یا موسسه اعتباری بانکی یا غیربانکی یا شخص حقیقی واحدی به نفع دو یا چند شخص تعهد ایجاد کند.

^{۲۶} دارندگان اطلاعات نهانی: افراد مشروحه در تبصره ۱ ماده ۴۶ قانون بازار اوراق بهادار دارای اطلاعات نهانی بانک شناخته می‌شوند: مدیران بانک شامل اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل، مدیر عامل، و معاونان آنان. بازرسان، مشاوران، حسابداران، حسابرسان و وکلای بانک. سهامدارانی که به تنهایی و یا به همراه افراد تحت تکفل خود، بیش از ده درصد سهام بانک را در اختیار دارند یا نمایندگان آنان. مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره و مدیران ذریعت یا نمایندگان بانکها و شرکت‌های مادر (هلدینگ) که مالک حداقل ده درصد سهام یا دارای حداقل یک عضو در هیأت مدیره بانک سرمایه‌پذیر باشند. سایر اشخاص که با توجه به وظایف، اختیارات و یا موقعیت خود به اطلاعات نهانی دسترسی دارند.

^{۲۷} بانک (شرکت) مادر بانکی (شرکتی) است که دارای یک یا چند بانک تابعه باشد.

^{۲۸} بانک (شرکت) تابعه بانکی (شرکتی) است که اکثریت سهام حاضر در مجمع آن مستقیم یا غیرمستقیم متعلق به بانک (شرکت) مادر باشد و یا به هر شکل اکثریت اعضای هیأت مدیره آن را بانک (شرکت) مادر انتخاب کند.

^{۲۹} نفوذ قابل ملاحظه: شخص حقیقی (با افراد تحت تکفل وی) یا شخص حقوقی بطور مستقیم یا غیرمستقیم مالک بیش از ۲۰ درصد سهام یا سرمایه یک بانک می‌باشد یا بموجب توافق با سایر سهامداران یا سایر شرکا، از حق رأی بیش از ۵۰ درصد آرای بانک دیگر یا از حق عزل و نصب اکثریت اعضای هیأت مدیره، اصالتاً یا وکالتاً، برخوردار باشد یا به هر دلیل بتواند مستقیم یا غیرمستقیم بانک را کنترل کند دارای نفوذ قابل ملاحظه است.

گذاری و شرایط خرید و فروش اموال و دارایی‌های مرتبط با طرح^{۳۰}، تعیین یا تغییر حقوق و مزایا و پاداش و اختیارات اعضای هیأت مدیره و سایر مدیران بانک و هدایای غیرمتعارف، استقراض از بانک‌ها یا سایر منابع غیربانکی و اقداماتی که به نحوی منافع سپرده‌گذار را تحت تأثیر قرار می‌دهد باید با تایید بانک مرکزی باشد.

تبعیض در توزیع سود یا منافع بین سهامداران و سپرده‌گذار در مواردی که سپرده‌گذار همانند سهامدار در عملکرد مالی بانک شریک می‌شود، مجاز نیست. و بانک باید جهت انجام معاملات از آیین‌نامه معاملات مصوب هیأت مدیره استفاده کند. هیأت مدیره باید سیستم کنترل داخلی مناسب برای محافظت از دارایی‌ها، گزارش‌گیری مناسب و رعایت قوانین و مقررات برقرار کند. هیأت مدیره و حسابرس مستقل باید جداگانه و حداقل بطور سالانه سیستم کنترل داخلی را بررسی و گزارش آن را به بانک مرکزی ارائه کنند. هیأت مدیره باید یک کمیته حسابرسی متشکل از اکثریت اعضای غیرموظف هیأت مدیره تشکیل دهد بطوریکه حداقل یک نفر از اعضای این کمیته دارای دانش و تجربه مالی باشد. واحد حسابرسی زیر نظر کمیته حسابرسی فعالیت می‌کند.

هیأت مدیره باید وظیفه کمیته حسابرسی را بطور مکتوب مشخص کند به گونه‌ای که در برگیرنده موارد زیر باشد:

- ۱- نظارت بر درستی گزارش‌های سالانه، میان دوره‌ای و سایر اعلامیه‌های رسمی مربوط به عملکرد مالی بانک.
- ۲- نظارت بر انتخاب و تغییر رویه‌های حسابداری و نرم‌افزارهای مالی توسط مدیریت در چارچوب استانداردهای ملی حسابداری سازمان حسابرسی.
- ۳- بررسی معاملات بانک با اشخاص وابسته، ذینفعان واحد، بانک‌ها و شرکت‌های مادر، تابعه، و تابعه تابعه، و اشخاص با نفوذ قابل ملاحظه.
- ۴- بررسی برآوردهای عمده انجام شده توسط مدیریت برای تهیه گزارش‌های سالانه و میان دوره‌ای، پیشنهاد به مجمع برای انتخاب، حفظ یا تغییر حسابرس مستقل و همچنین شرایط قرارداد حسابرسی مستقل.
- ۵- نظارت بر استقلال حسابرس و اثربخشی فرآیندهای حسابرسی مستقل در چارچوب آیین رفتار حرفه‌ای حسابرسان مستقل و استانداردهای حسابرسی سازمان حسابرسی.
- ۶- حصول اطمینان از برقراری سیستم کنترل داخلی مناسب.
- ۷- نظارت بر عملکرد و حصول اطمینان از اثربخشی حسابرسی داخلی.
- ۸- انتصاب و برکناری مدیر حسابرسی داخلی.
- ۹- حصول اطمینان از وجود آیین‌نامه مکتوب در مورد ارزش‌های اخلاقی (منشور اخلاقی بانک) و پایبندی به آن توسط مدیریت اجرایی.
- ۱۰- بررسی سیاست‌های مدیریت ریسک و چگونگی شناسایی و رویارویی با مخاطرات احتمالی.
- ۱۱- اطمینان از دسترسی کامل حسابرسان مستقل و داخلی به اطلاعات و اسناد و مدارک لازم.

---

^{۳۰} طرح: مجموعه فعالیت‌های اقتصادی مجری است که تحت برنامه منسجم و مشخص، در زمان محدود و با کیفیت، شرایط و هزینه معین به قصد انتفاع برای تأمین مالی در قالب بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین به بانک ارائه می‌شود.

۱۲- برقراری ارتباط هیأت مدیره با حسابرسان داخلی و مستقل.

در انتخابات هیأت رئیسه مجامع محدودیت‌های زیر اعمال می‌شود:

- ۱- سهامدار عمده حداکثر یک نفر از اعضای هیأت رئیسه را انتخاب می‌کند.
- ۲- یک نفر از اعضای هیأت رئیسه از میان سهامداران جزء^{۳۱} و با اکثریت آراء آنها انتخاب می‌شود.
- ۳- یک نفر با نظارت هیأت رئیسه از سهامداران جزء حاضر در مجمع و با رأی اکثریت آنها انتخاب می‌شود.
- ۴- پاداش هر یک از اعضای هیأت مدیره مورد تصویب مجمع قرار می‌گیرد.

هیأت رئیسه باید قبل از تشکیل مجمع، مالکیت و یا وکالت حاضرین در مجمع را بررسی و تایید کند. نمایندگی اشخاص حقوقی در مجمع، از طریق مکاتبه رسمی بانک معتبر خواهد بود. گزارش‌های هیأت مدیره به مجمع و گزارش بازرس قانونی و حسابرس مستقل، قبل از برگزاری مجمع از طریق وبسایت بانک به صورت دائم در اختیار عموم قرار می‌گیرد. صورت‌های مالی اساسی در وبسایت بانک حداکثر تا ده روز بعد از تشکیل مجمع آگهی شود. اکثریت اعضای هیأت مدیره باید در روز برگزاری مجمع در جلسه حاضر باشند و در غیر این صورت، دلایل عدم حضور خود را کتباً به مجمع اعلام و از طریق وبسایت بانک به اطلاع سهامداران و دارندگان اوراق بهادار بانک برسانند. سهامداران حضوری و یا غیابی (صرفاً از طریق وکالت رسمی و یا وکالت به امین سهام^{۳۲}) رأی خود را اعمال می‌کنند. فرصت کافی و منطقی جهت پرسش سهامداران از هیأت مدیره باید قبل از آغاز فرآیند تصویب فراهم باشد. حق حضور اعضای غیرموظف هیأت مدیره در مجمع عمومی تعیین می‌شود.

هیأت مدیره مکلف است تا نسبت به ارائه اطلاعات شفاف و معتبر و گزارش‌های دوره‌ای، سالانه و میان دوره‌ای بانک مطابق ضوابط تعیین شده در این آیین‌نامه از طریق وبسایت بانک اقدام کند. در اطلاع‌رسانی شفاف و کامل به بانک مرکزی، مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره بانک مسئولیت مشترک دارند. اطلاعات ارائه شده به بانک مرکزی یا برای انتشار در وبسایت بانک و مبنای تهیه آنها بایستی قبلاً به تصویب هیأت مدیره برسد. گزارش سالانه که وضعیت گذشته و کنونی و چشم‌انداز آتی بانک را بیان می‌کند باید در وبسایت‌های بانک افشاء شود. این گزارش بایستی حداقل‌هایی را شامل شود که تفصیل آن در آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین مذکور است.

از طرفی نام و مشخصات کامل اعضای هیأت مدیره و مدیرعامل اعم از موظف یا غیرموظف، مستقل یا غیرمستقل و میزان مالکیت سهام آنها در بانک و عضویت در هیأت مدیره سایر بانک‌ها و همچنین تمامی دریافتی‌های آنان شامل حقوق و مزایا، اضافه‌کاری، ماموریت (داخلی و خارجی)، وام و پاداش باید در یک بند جداگانه در گزارش سالانه افشاء شود. اطلاعات معاملات عمده با اشخاص ثالث و همچنین خرید یا فروش انواع مواد، کالا، اقلام دارایی، خدمات، فناوری و دانش

^{۳۱} سهامدار جزء شخصی است که در اتحاد با سهامدار عمده نمی‌باشد و کمتر از یک در هزار سهام بانک را در اختیار دارد.

^{۳۲} امین سهام موسسه‌ای است که مجوز ارائه خدمات سهام را از سازمان بورس اوراق بهادار اخذ کرده است.

خدمات سهام‌نگهداری اوراق سهام، وجوه نقد و اوراق مشارکت متعلق به مشتریان، اخذ سود، سهام جایزه و حق تقدم و سایر منافع سهامدار بانک، پذیره‌نویسی سهام، شرکت در مجامع، خرید و فروش و اداره سبد سهام و نظایر آن.

فنی و خدمات به میزان قابل توجه با اشخاص وابسته، ذینفعان واحد، بانک‌ها و شرکت‌های مادر، تابعه، و تابعه تابعه، و اشخاص با نفوذ قابل ملاحظه باید در گزارش سالانه افشا شود.

افشای اطلاعات بانک

از سوی دیگر به منظور شفاف کردن عملیات بانکی بانک موظف است نسبت به افشای^{۳۳} اطلاعات مالی و سایر اطلاعات مهم^{۳۴} خود اقدام و آنها را از طریق وبسایت بانک و سایر رسانه‌های جمعی در دسترس عموم قرار دهد. اطلاعات افشاشده از سوی بانک باید واقعی، صریح، قابل اتکا، به موقع و به دور از جانبداری باشد. اطلاعات دارای تأثیر منفی باید به همان سرعت و دقتی که اطلاعات دارای تأثیر مثبت منتشر می‌شود، افشا و منتشر شود. بانک مکلف است گزارش‌ها و صورت‌های مالی خود مطابق استانداردهای ملی و سایر اطلاعات موضوع این آیین‌نامه را ظرف مهلت‌های مقرر تهیه و افشا کند. جزئیات افشاء اطلاعات بانک در آئین‌نامه اجرایی بانکداری راستین درج است.

گزارش‌های ادواری باید شامل اطلاعات مالی لازم، نحوه حسابرسی آنها و نوع استانداردهای حسابداری بکار گرفته شده باشد. در صورتی که گزارش‌ها و صورت‌های مالی سالانه و میان‌دوره‌ای قبل از مهلت مقرر تهیه شده باشند، باید فوراً توسط بانک افشا شود. حسابرس معتمد موظفند پس از ارائه گزارش‌ها و صورت‌های مالی توسط بانک، حداکثر ظرف مهلت‌های مقرر در آیین‌نامه مزبور نسبت به ارائه اظهارنظر و صدور گزارش حسابرسی اقدام کنند.

افشای فوری اطلاعات مهم شامل مواردی نظیر انعقاد قرارداد تجاری مهم، ادغام یا خرید سهام یا سرمایه یا اوراق بهادار بانک دیگر یا شرکت‌ها، معاملات عمده، تغییر در بازار اوراق بهادار و رویدادها و تغییرات شرایط بازار که تأثیر قابل توجهی بر سهام یا اوراق بهادار بانک داشته باشد، توضیح یا تایید شایعات یا گزارش‌ها، معاملات غیرمتعارف می‌باشد که باید رأساً توسط بانک افشاء شود.

بانک ملزم است در موارد اخبار غیرواقعی، اطلاعیه‌های عمومی که تحولات واقعی در فعالیت بانک را توضیح نداده باشد و گزارش‌ها و پیش‌بینی‌های مبالغه‌آمیز از افشای اطلاعات به منظور تبلیغ و بیش از آنچه برای تصمیم‌گیری در مورد سرمایه‌گذاری لازم است، اجتناب کند. در صورت انتشار شایعه^{۳۵} یا گزارشی که حاوی اطلاعات خلاف واقع، گمراه‌کننده یا مستندات جعلی باشد، بانک مکلف است، بلافاصله اطلاعات و توضیحات کافی در خصوص شایعه یا گزارش مزبور را برای اطلاع عموم افشا کند. زمانی که فعالیت نامتعارف^{۳۶} بازار نشان دهد که معاملات سهام یا اوراق بهادار بدون دلیل موجه و تحت تأثیر شایعات قرار گرفته است، بانک مرکزی از بانک می‌خواهد تا اطلاعیه مناسبی در این زمینه منتشر کند.

^{۳۳} افشاء: انتشار عمومی و بموقع اطلاعات در وبسایت بانک مطابق ضوابط آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین.

^{۳۴} اطلاعات مهم: اطلاعات مربوط به تصمیمات بانک و رویدادها و تصمیمات مرتبط با بانک است که بر نحوه فعالیت و قیمت سهام یا اوراق بهادار بانک تأثیر با اهمیت دارد.

^{۳۵} شایعه: اخباری (صرفنظر از درست یا نادرست بودن آن) حاکی از اطلاعات قابل اهمیت است که بطور غیررسمی منتشر شده و بر قیمت سهام یا اوراق بهادار بانک تأثیر با اهمیت دارد.

^{۳۶} فعالیت نامتعارف بازار: نوسان غیرمعمول در قیمت یا حجم داد و ستد سهام یا اوراق بهادار بانک.

چنانچه بانک از شایعه یا گزارشی صرفنظر از درست یا نادرست بودن آن با خبر شود که بر قیمت و حجم داد و ستد سهام یا اوراق بهادار بانک در آینده موثر باشد، موظف است بی‌درنگ مراتب را بررسی و درباره آن شایعه یا گزارش تدابیر لازم (از قبیل انتشار اطلاعیه یا افشای اطلاعات لازم) اتخاذ کند.

افشای فوری اطلاعات مربوط به رویدادهایی نظیر تغییر عمده در ساختار و مالکیت بانک، استقراض یا اخذ تسهیلات بانکی قابل توجه، تغییر در اهداف بانک و دعاوی مهم مطروح در مراجع قانونی له یا علیه بانک ضروری است.

بانک موظف است زمان، تاریخ، محل تشکیل و دستور جلسهٔ مجامع عمومی را در روزنامه‌های کثیرالانتشار و وبسایت بانک درج و مراتب را حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع اعلام کند. دستور جلسهٔ مجامع عمومی باید صریح و واضح باشد. موضوعات مهم همچنین انتخاب اعضای هیأت مدیره، انتخاب حسابرس و بازرس قانونی، تقسیم سود و اندوخته‌ها و تغییر موضوع فعالیت، باید مشخصاً در دستور جلسه قید شود و قابل طرح در بخش «سایر موارد» نیست. بانک موظف است تصمیمات مجامع عمومی را حداکثر ظرف مدت یک هفته پس از برگزاری در وبسایت بانک افشا کند و تاریخ برگزاری جلسهٔ مجمع عمومی فوق العاده جهت افزایش سرمایه را حداقل ده روز قبل از تشکیل و همچنین متن صورتجلسه تنظیمی را حداکثر ظرف ۳ روز کاری پس از برگزاری مجمع، در وبسایت بانک افشا کند.

بانک موظف است جدول زمانبندی پرداخت سود نقدی و پاداش هیأت مدیره و سایر کارکنان را به تفکیک نام افراد با درج مبلغ و میزان سود نقدی و پاداش قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی در وبسایت بانک افشا کند. مصوبات مجمع با رعایت مفاد آیین‌نامه اجرائی بانکداری راستین باید حداکثر ظرف ۳۰ روز پس از تاریخ تشکیل مجمع در وبسایت بانک افشا شود.

بانک باید اطلاعات مهم در رابطه با فعالیت خود را به محض کسب یا در مواردی که اطلاعات مهم قبلاً کسب شده باشد، افشاء کند. در مواردی که انتشار اطلاعات مهم ممکن است به دلیل محرمانه بودن آن با تعویق انجام شود، دلایل تعویق باید قبلاً به اطلاع بانک مرکزی رسیده باشد. مصادیق اطلاعات مهم در ارتباط با رویدادهای مؤثر بر فعالیت، وضعیت مالی و نتایج عملکرد بانک عبارتند از:

- ۱- تعلیق یا توقف تمام یا بخشی از فعالیت بانک.
- ۲- تغییر در نوع فعالیت اصلی بانک.
- ۳- تحصیل سهام یا اوراق بهادار سایر بانک‌ها به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، که تأثیر با اهمیتی بر وضعیت عملکرد جاری یا آتی بانک داشته باشد.
- ۴- برگزاری یا مشارکت در مناقصه‌ها و مزایده‌های با اهمیت و نتیجهٔ آن.
- ۵- تغییر در روش یا رویهٔ حسابداری به همراه دلایل و آثار مالی ناشی از آن.
- ۶- تغییر مدیرعامل بانک یا ترکیب اعضای هیأت مدیره.
- ۷- انعقاد، انحلال یا هرگونه تغییرات اساسی قراردادهای مهم.
- ۸- دعاوی مهم مطروحه له یا علیه بانک، ورود در دعاوی مهم یا جلب دعاوی مهم یا ارجاع اختلافات مهم به داوری و نیز

اعلام نتیجه آرای قطعی دادگاهها و مراجع قانونی دیگر و نیز اعمال و وقایع مهم حقوقی که بر قیمت سهام بانک یا اوراق بهادار آن اثرگذار باشد.

۹- مشخصات طرح‌های سرمایه‌گذاری بانک و هرگونه تغییر بااهمیت در آن.

۱۰- توقف فعالیت مشتریان عمده بانک.

۱۱- عدم توانایی در اجرای تعهدات و قراردادهای بانک، اعلام ورشکستگی بانک یا شرکت‌های مادر آنها.

۱۲- اعلام میزان هرگونه وجوه تودיעی در صندوق ثبت یا دادگستری تحت هر عنوان.

۱۳- تصمیمات مجامع عمومی بانک، شرکت‌های مادر و گروه شرکتی یا بانکی^{۳۷}.

۱۴- تصمیمات و معاملات عمده بانک، شرکت‌های مادر و گروه شرکتی یا بانکی.

مصادیق اطلاعات مهم در ارتباط با تصمیمات و شرایط مؤثر بر ساختار سرمایه و تأمین منابع مالی بانک عبارتند از تغییر سرمایه بانک یا بانک‌ها و شرکت‌های تحت کنترل بانک، هرگونه تغییر در رویه تقسیم سود بانک، عوامل تأثیرگذار در سایر اجزاء ساختار سرمایه از قبیل تضمین یا ارائه ضمانت‌نامه‌های بانکی بااهمیت و تأمین مالی خارج از ترازنامه، استقراض یا بازپرداخت مبالغ قابل توجه در مقایسه با گردش عملیات مالی بانک. مصادیق اطلاعات مهم در ارتباط با تغییر در ساختار مالکیت بانک عبارتند از تغییرات عمده ای که کنترل بانک را تغییر می‌دهد، تغییراتی که موجب ادغام، تحصیل سرمایه یا ترکیب سهامداران می‌شود، مصادیق سایر اطلاعات مهم مؤثر بر قیمت سهام یا اوراق بهادار بانک بشرح موارد ذیل است:

۱- انجام هرگونه معامله بااهمیت بر دارایی‌های بانک.

۲- توثیق یا فک رهن اموال حائز اهمیت بانک.

۳- ایجاد یا تسویه بدهی‌های بااهمیت.

۴- تغییر بااهمیت در پیش‌بینی عملکرد یا برنامه‌های آتی مدیریت بانک با ذکر دلایل.

۵- پیش‌بینی افزایش یا کاهش بااهمیت درآمدها و هزینه‌های بانک در آینده با ذکر دلایل.

۶- ورود خسارت بااهمیت ناشی از رویدادهای طبیعی (آتش‌سوزی، سیل، زلزله و...) یا به واسطه فعالیت‌های عملیاتی و غیرعملیاتی بانک.

۷- تعدیلات سنواتی بااهمیت.

۸- درخواست ورود یا خروج از فهرست بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس و فرابورس و دلایل آن.

۹- هرگونه رویداد یا تغییر در بانک‌ها و شرکت‌های تحت کنترل که اثر بااهمیتی بر فعالیت، وضعیت مالی و نتایج عملکرد بانک یا شرکت مادر دارد.

بانک موظف است پیش‌بینی عملکرد بانک یا برنامه‌های آتی مدیریت را بلافاصله افشا کند. بانک می‌تواند در صورت وجود محدودیت‌هایی چون افشای فوری موجب زیان یا عدم النفع بااهمیت برای بانک شود و بانک در حال انجام مذاکره

---

^{۳۷} گروه بانکی (شرکتی): مجموعه بانک (شرکت) مادر با بانک یا بانک‌ها و شرکت‌های تابعه آن و نیز بانک و شرکت یا بانک‌ها و شرکت‌های تابعه بانک تابعه آن، گروه بانکی محسوب می‌شوند.

بوده و هنوز توافق حاصل نشده باشد و موضوع مورد افشا پیوسته در حال تغییر باشد، اطلاعات مهم را با اخذ تاییدیه از بانک مرکزی پس از رفع محدودیت با تأخیر افشا کند. در صورتی که تأخیر در افشای اطلاعات منجر به بروز یا اشاعه شایعات یا داد و ستد متکی به اطلاعات نهانی یا فعالیت نامتعارف بازار در ارتباط با سهام یا اوراق بهادار بانک شود، بانک تدابیر لازم مانند افشای فوری اطلاعات را تحت نظر بانک مرکزی اتخاذ خواهد کرد.

به منظور جلوگیری از انتشار اطلاعات افشاء نشده، بانک ملزم است دسترسی به اطلاعات یاد شده را محدود به مدیران و کارکنان ذیصلاح بانک کرده و دسترسی به این اطلاعات صرفاً با توجه به وظایف و مسئولیت اشخاص ذیصلاح اعم از کارکنان، وکلا، حسابداران، حسابرسان، مشاوران مالی بانک یا سایر اشخاص واجد شرایط باشد و نهانی بودن این اطلاعات و ممنوعیت استفاده شخصی از آن در داد و ستد (متکی به اطلاعات نهانی) به آنها تأکید شود. همچنین بانک موظف است سایر اطلاعات درخواستی بانک مرکزی را حسب مورد افشا کند. اداره نظارت بر بانکها، به منظور آشکار کردن فعالیت‌های نامتعارف، پیوسته بر جریان رویدادهای اثرگذار بر جریان مالی و بازار سهام یا اوراق بهادار بانک نظارت داشته و در صورت لزوم از بانک خواهد خواست تا نسبت به افشای اطلاعات لازم یا صدور اطلاعیه اقدام کند. بانک می‌تواند مکاتبات فیما بین خود و بانک مرکزی را حسب مورد جهت اطلاع عموم افشاء کند.

در صورت عدول بانک از مقررات مزبور و احراز آن توسط بانک مرکزی، حسب مورد اقدامات ذیل توسط بانک مرکزی صورت می‌گیرد:

- ۱- مراتب کتباً به بانک تذکر داده می‌شود.
- ۲- درجه اعتباری بانک تقلیل می‌یابد.
- ۳- در سایت اینترنتی بانک مرکزی معرفی می‌شود.
- ۴- در استفاده از خدمات بانکداری محدود یا تماماً منع می‌شود.

حسابرسی

اصولاً حسابرسی با مقاصد خاصی منجمله حسابرسی دادگاهی برای کشف تقلب، ارزش‌گذاری سهام، مالیات، رعایت قوانین و بالاخص قانون تجارت، حسابرسی داخلی و غیره صورت می‌پذیرد. در بانکداری راستین مقررات پیش‌بینی شده ضمن انطباق با موارد خاص عملیات مشارکت در سود و زیان راستین منطبق بر مقررات و استانداردهای ملی حسابداری و دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران و سایر الزامات مقرراتی پولی و بانکی کشور می‌باشد. جزئیات موارد در لایحه و آئین‌نامه اجرائی بانکداری راستین درج می‌باشد.

در این راستا حسابرس شرکت مجری^{۳۸} باید از بین موسسات حسابرسی مورد تایید جامعه حسابرسان رسمی کشور با

---

^{۳۸} مجری: شخصی است حقیقی یا حقوقی که طرح‌نامه اقتصادی خود را به منظور تامین تمام یا بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرح در قالب بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین به بانک معرفی می‌کند و پس از اقدام بانک در جهت مشارکت وی با سپرده‌گذار مراحل اجرای طرح را تا پایان عملیاتی می‌سازد. مجری علاوه بر اهلیت قانونی، مالی، فنی و اجرایی باید از سایر امکانات و توانایی‌های لازم برای مشارکت و اجرای طرح

موافقت بانک انتخاب و در قرارداد فی مابین قید شود. مجری موظف است موجبات لازم برای انجام مراحل مختلف حسابرسی بالاخص حسابرسی ضمنی را برای موسسه حسابرسی فراهم کند. در قرارداد حسابرسی فی مابین مجری و موسسه حسابرسی لزوم ارائه اطلاعات مورد نیاز بانک توسط موسسه حسابرسی به ویژه ارائه اطلاعات مربوط به جزئیات بهای تمام شده، صراحتاً قید شود. همچنین موسسه حسابرسی ملزم است رونوشتی از تمامی مکاتبات خود با شرکت مجری که به نامه‌های مدیریت موسوم است را به اداره PLS بانک ارسال کند. لزوم ارائه صورتهای مالی حسابرسی شده به انضمام گزارش موسسه حسابرسی تعیین شده با اظهار نظر «مقبول» جزو تعهدات مجری می‌باشد.

در صورتی که اظهار نظر موسسه حسابرسی در گزارش حسابرسی از نوع «مشروط» باشد مجری ملزم است با نظر اداره PLS بانک و حسب مورد نسبت به تعدیل شرطهای تعیین شده اقدام و یا عدول از شرایط قرارداد را پذیرفته و خسارت مربوط را جبران کند. اظهار نظر موسسه حسابرسی در گزارش حسابرسی از نوع «مردود» و یا «عدم اظهار» به منزله عدول مجری از شرایط قرارداد است و مجری ملزم به جبران خسارت با نظر اداره PLS بانک و طبق شرایط قرارداد خواهد بود. باید در قرارداد تصریح شود که مجری ملزم است علاوه بر ارائه صورتهای مالی سالیانه، صورتهای مالی میان دوره‌ای را بر اساس استانداردهای حسابداری تهیه و به انضمام جزئیات کامل بهای تمام شده به بانک ارائه کند. عدم ارائه اطلاعات مذکور یا ارائه اطلاعات ناقص و یا غیرواقعی و غیرشفاف عدول از شرایط قرارداد تلقی می‌شود.

مرجع اظهار نظر کننده در مورد رعایت موارد موسسه حسابرسی تعیین شده خواهد بود و این موضوع باید در قرارداد حسابرسی فی مابین موسسه حسابرسی و مجری و قرارداد فی مابین بانک و مجری قید شود. مجری موظف است علاوه بر اطلاعات مورد اشاره در مواد فوق اطلاعات مالی و عملیاتی مربوط به جزئیات بهای تمام شده را همراه با مستندات مربوط از جمله صورت حسابها، قراردادها و غیره در اختیار بانک قرار دهد. حق انجام «سندرسی» همواره در طول اجرای قرارداد و تا تسویه نهایی برای اداره PLS بانک محفوظ است و این موضوع باید در قرارداد تصریح شود. عدم پایبندی مجری به تعهدات این ماده به منزله عدم ایفای تعهدات بوده و ملزم به تحمل خسارت وارده خواهد بود.

بازرسی و پایش عملیات (OCM)^{۳۹}

کنترل های عمومی شامل خط مشی‌ها، رویه‌ها و اقداماتی هستند که به طور عمومی در اغلب سامانه های اطلاعاتی به کار گرفته می شود و به کمک آنها از به کارگیری درست و مستمر این سامانه ها اطمینان حاصل می‌شود و کارکرد مؤثر کنترل‌های کاربردی را پشتیبانی می‌کند. این کنترل ها به طور معمول شامل کنترل های حاکم بر عملیات مرکز داده‌ها، تحصیل، تغییر و نگهداری نرم افزارها، کنترل های دسترسی، امنیتی و حفاظتی و ایجاد و نگهداری سیستم های کاربردی می‌شوند. کنترل‌های کاربردی روش‌های دستی یا خودکاری است که به منظور کنترل پردازش نرم افزارهای اجرایی طراحی می‌شود و به کمک آنها از کامل بودن و صحت پردازش، تصویب و اعتبار معاملات اطمینان حاصل می‌شود.^{۴۰}

برخوردار باشد.

³⁹ Operation Control and Monitoring System (OCM)

⁴⁰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، مصوب

عوامل افزایش تقلب در سازمانها ناشی از پیچیدگی بیشتر و روزافزون آنها بوده که نتیجتاً سبب ایجاد فرصت‌های مختلف برای سواستفاده می‌گردد. همواره همگام با تکنولوژی، روش‌های تقلب نیز رشد کرده و لذا در هر زمان سازمان‌ها باید به دنبال حفره‌های موجود در عملیات مالی و اجرایی خود باشند که مانع سودجویی افراد گردند.

در عملیات بانکی با توجه به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و دسترسی عموم به شبکه‌های اینترنت و از طرفی حجم بسیار بالای افراد و طرف‌های معامله و تعداد و مبالغ تراکنش‌ها عملاً زمینه تخلف بالقوه فراهم است. بانک‌ها بر اساس همین امر به طرق متنوع سعی بر این دارند که حفره‌های ورود غیرقانونی به عملیات بانکی را شناسایی و مسدود نمایند. در این ارتباط روش‌های مختلفی در شناسایی تقلبات مطرح می‌گردد. با توجه به حجم عملیات در بانک‌ها روش‌های سنتی پاسخگو نیست و علاوه بر آنها باید سیستم‌های بازرسی و کنترل^{۴۱} هوشمند، فعالیت پرسنل بانک و مشتریان را همواره تحت مذاقه قرار داده و رفتارهای مشکوک را کشف نمایند.

برخی از انواع تقلبات بانکی در موارد متنوعی نظیر تقلب در کارتهای پرداخت (شامل اسید شویی و کشف رمز قطعات الکترونیکی آن یا نوارهای مغناطیسی)، کشف و جعل هویت و امضاء (اعم از کاغذی و الکترونیکی) به انحاء مختلف، عملیات ماحیگیری^{۴۲}، وام‌های تقلبی، جابجایی در حساب‌ها توسط پرسنل بانک، دستکاری در اسناد، تقلب در رویه صدور سند، تقلب در محاسبات بانکی و صورتحسابها، بازرسان دروغین بانکی و موارد متعدد دیگر است که شاید هر کدام از آنها با مانورهای متقابلانه‌ای توأم باشد که در سوابق پرونده‌های حقوقی نو و بدیع باشند.

تحقیقات بسیاری به کشف شیوه‌های اجرای تقلبات در عملیات بانکی شده و هر کدام انواعی از آنها را کشف و ثبت کرده‌اند. همانند نحوه اعمال تقلب شیوه‌های کشف آن نیز باید توسعه یابد. لذا روش‌هایی نظیر داده‌کاوی^{۴۳} و پایش^{۴۴} نامحسوس نیز باید همگام با عملکردهای سازمانی بهنگام شوند. در عملیات داده‌کاوی عملاً رفتارهای مختلف دسته‌بندی شده و نقص رفتاری موجود در آنها و عدم تطابق آن با رویه‌های سازمانی و مقررات داخلی کنترل و بازرسی می‌شوند. حجم زیاد داده‌های انباشته در هر لحظه در بانک نیازمند رویه‌های مناسب برای تبدیل آنها به اطلاعات است. اطلاعاتی که بتواند راهگشای تصمیم‌گیری مدیریت بانک در جهت بهبود خدمات و جلوگیری از نارسایی‌ای در عملیات بانکی باشد. داده‌کاوی می‌تواند به عنوان یکی از راه‌های تبدیل داده‌ها به اطلاعات باشد. داده‌کاوی به عنوان شیوه‌ای برای کشف دانش از پایگاه‌های داده‌ها^{۴۵} نیز بکار گرفته می‌شود. با طبقه‌بندی تراکنش‌های عادی و مشکوک با صفت‌های مختلف مبلغ، مکان، زمان و غیره و تحلیل آماری آنها می‌توان به پدیده‌های غیرعادی در تراکنش‌ها وقوف پیدا کرد. در این ارتباط الگوریتم‌های متنوعی توسط بانک‌ها و شرکت‌های مختلف ابداع شده که هر کدام تمرکز خاصی بر انواع موضوعات معین دارند.^{۴۶}

۱۳۹۱/۰۲/۱۶

^{۴۱} کنترل اختیار سیاستگذاری و هدایت عملیات مالی و اجرایی یک واحد اقتصادی به منظور کسب منافع ناشی از فعالیت‌های آن است.

^{۴۲} Phishing

^{۴۳} Data mining

^{۴۴} Monitoring

^{۴۵} Knowledge Discovery From Database (KDD)

^{۴۶} نگاه کنید به:

در تکمیل داده کاوی، عملیات پایش مظنون نامحسوس قرار دارد که مدیریت را از مخاطرات احتمالی آگاه می سازد. عملیات داده کاوی بر مشتری و پرسنل بانک هر دو صورت می گیرد ولی عمل پایش عمدتاً بر رفتار پرسنل بانک اشراف دارد. با توجه به ملاحظات فوق سامانه بازرسی و پایش عملیات (OCM) در بانکداری راستین پیش بینی گردیده که امکان کشف تخلف و تقلب را تسهیل می نماید. براساس لایحه و آیین نامه اجرایی پیشنهادی بانکداری راستین بانک مکلف است تا نسبت به ایجاد سامانه بازرسی و پایش عملیات (OCM) با مشخصات و قابلیت های زیر اقدام کند:

- ۱- بازرسی تمامی عملیات براساس دستورالعمل های اجرایی منطبق با مقررات مربوطه به صورت آنلاین.
  - ۲- پایش تمامی عملیات واحدهای مختلف اداره PLS و شعب PLS به صورت آنلاین.
  - ۳- برقراری سیستم کنترل داخلی.
  - ۴- کشف عملیات نامأنوس.
  - ۵- کشف عدم تطابق حساب ها.
  - ۶- کشف عدم تطابق اسناد با حساب ها.
  - ۷- کشف اختلاس، تبانی و تقلب^{۴۷}.
  - ۸- دارا بودن سطوح مختلف دسترسی.
  - ۹- روتین های گزارشگیری و تحلیل داده ها و داده کاوی.
  - ۱۰- سیستم های امنیتی با قابلیت نفوذناپذیری.
  - ۱۱- سیستم های شناسائی و پیگیری حملات سایبری به سیستم.
- بانک مکلف می گردد تا ابزارها و فیلترهای سامانه بازرسی و پایش عملیات (OCM) را با مشخصات و قابلیت های زیر برای ارزیابی معاملات و تراکنش ها طراحی و فعال کند:
- ۱- فیلتر سرعت چرخش تراکنش های روزانه^{۴۸}: این فیلتر با وضع آستانه مبادلات مانع از تقلبات با حجم زیاد می شود.
  - ۲- فیلتر مبلغ^{۴۹}: با تعریف آستانه های پایین و بالا برای محدود کردن ریسک تراکنش ها که اغلب برای چک کردن معتبر بودن صاحب حساب و شماره حساب یا شماره کارت استفاده می شود.
  - ۳- فیلتر سرعت چرخش تراکنش های ساعتی^{۵۰}: این فیلتر با وضع آستانه مبادلات مانع از تقلبات با حجم زیاد حمله مشترک می شود.

-
- غضنفری، مهدی؛ سمیه علیزاده؛ بابک تیمورپور (۱۳۹۱) داده کاوی و کشف دانش، دانشگاه علم و صنعت.
  - جمال شهرابی، جمال؛ اسماعیل هداوندی (۱۳۹۰)، داده کاوی در صنعت بانکداری، جهاد دانشگاهی واحد صنعتی امیرکبیر.
  - شبم بختیاری، محمد تقی تقوی فرد، مریم اخوان خرازیان، تقلب در بانکداری الکترونیکی در ایران و ارائه راهکارها (۱۳۹۲)، کنفرانس توسعه مدیریت پولی و بانکی، بانک انصار، ۸-۹ بهمن ۱۳۹۲، تهران ایران.

⁴⁷ Fraud Detection

⁴⁸ Daily Velocity Filter

⁴⁹ Amount Filter

⁵⁰ Hourly Velocity Filter

- ۴- فیلتر عدم تطابق آدرس‌ها نظیر حمل- صورتحساب^{۵۱}: در صورتی که آدرس‌های اسناد حمل و صورتحساب مغایر باشند تراکنش را متوقف خواهد کرد. این فیلتر کارت‌های پرداخت دزدیده شده را شناسایی می‌کند.
- ۵- فیلتر سرعت چرخش تراکنش IP^{۵۲}: فعالیت‌های مظنون از یک منبع با شناسه‌های مختلف را با شناسایی تراکنش‌های متعدد از یک IP^{۵۳} واحد فیلتر می‌کند.
- ۶- فیلتر تراکنش مظنون^{۵۴}: بررسی تراکنش‌های مظنون را با تطبیق اطلاعات وارد شده با اطلاعات قبلی مشتری در پایگاه داده‌های بانک برعهده دارد.
- ۷- آدرس‌های IP مجاز^{۵۵}: به مشتری اجازه می‌دهد تا از طریق روش یک‌پارچه پیشرفته (AIM)^{۵۶} تراکنش‌های خود را با IP های مشخص انجام دهد.
- ۸- مسدود کردن آدرس IP^{۵۷}: آدرس‌های IP مشخص را که برای فعالیت‌های متقلبانه شناخته شده‌اند مسدود می‌کند.
- ۹- فیلتر تطبیق آدرس توسعه یافته^{۵۸}: سرویس تطبیق آدرس (AVS)^{۵۹} از اجزاء درگاه‌های پرداخت الکترونیک است که آدرس متقاضی تراکنش را با آدرس‌های مشتری در فایل مقایسه می‌کند. این سیستم باید بتواند در صورت مغایرت، اطلاعات ارائه شده متقاضی تراکنش را به هدف پایش بعدی ذخیره و استفاده کند.
- ۱۰- فیلتر تطبیق CCV^{۶۰} توسعه یافته^{۶۱}: این سیستم باید بتواند در صورت مغایرت، اطلاعات CCV ارائه شده متقاضی تراکنش را به هدف پایش بعدی ذخیره و استفاده کند.
- ۱۱- فیلتر کنترل صحت آدرس^{۶۲}: این فیلتر صحت آدرس پستی را کنترل می‌کند.
- ۱۲- فیلتر کنترل صحت آدرس IP^{۶۳}: این فیلتر آدرس پستی را با آدرس IP کشور متقاضی تراکنش کنترل می‌کند.
- ۱۳- فیلتر آدرس IP منطقه‌ای^{۶۴}: این فیلتر عملیات مناطق یا کشورهای مختلف را با بررسی آدرس IP متقاضی تراکنش کنترل می‌کند.

صیانت

به منظور صیانت از حسن اجرای قانون بانکداری راستین لازم است تا کمیته‌ای متشکل از مجربین این شیوه بانکداری با عنوان کمیته صیانت از بانکداری راستین تحت نظارت بانک مرکزی بر حسن جریان عملکرد و آموزش و توسعه و رفع

⁵¹ Shipping-Billing Mismatch Filter
⁵² Transaction IP Velocity Filter
⁵³ Internet Protocol
⁵⁴ Transaction IP Velocity Filter
⁵⁵ Authorized AIM IP Addresses
⁵⁶ Advanced Integration Method (AIM)
⁵⁷ IP Address Blocking
⁵⁸ Enhanced AVS Handling Filter
⁵⁹ Address Verification Service (AVS)
⁶⁰ Card Code Verification (CCV)
⁶¹ Enhanced AVS Handling Filter
⁶² Shipping Address Verification Filter
⁶³ IP Shipping Address Mismatch Filter
⁶⁴ Regional IP Address Filter

نواقص احتمالی و مشکلات نظری و حقوقی و تکمیل یا طراحی فرآیندهای مطرح شده یا جدید برای مدت ۱۰ سال تشکیل شود. اعضای کمیته صیانت متشکل از مشاور مستقل^{۶۵}، کارشناسان اقتصادی، حقوقی، فنی - مهندسی و مالی است که در قالب کمیته‌های بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین و کمیته تدوین مقررات بانکداری راستین نسبت به تدوین نظام بانکداری راستین مبادرت نموده‌اند. کمیته مزبور پس از صدور احکام مربوط توسط رئیس کل بانک مرکزی برای اعضاء آن مطابق قانون پیشنهادی شروع به فعالیت خواهد نمود. اعضای کمیته صیانت ۱۱ نفر هستند و جلسات با حضور حداقل ۵ نفر به ریاست مشاور مستقل تشکیل می‌شود. عزل اعضای کمیته صیانت در مدت مزبور امکانپذیر نیست و در صورت فوت، استعفاء، بازنشستگی، حجر، هجر یا غیبت طولانی انتخاب و معرفی عضو جانشین به بانک مرکزی با اعضای موسس خواهد بود.

کمیته صیانت می‌تواند دارای دبیرخانه و کمیته‌های فرعی تحت عناوینی نظیر مشاوره، آموزش، ارزیابی عملکرد، توسعه و طراحی باشد. اعضای کمیته‌های فرعی با معرفی کمیته صیانت و حکم مدیرعامل بانک ملی ایران انتخاب می‌شوند. حدود وظایف و اختیارات کمیته‌های فرعی را کمیته صیانت تعیین می‌کند. کمیته صیانت از بانکداری راستین و همچنین دبیرخانه و کمیته‌های فرعی آن در محل بانک ملی ایران مستقر است. نظر کمیته صیانت فصل‌کننده اختلافات و برطرف‌کننده شبهات منتج از تفسیر این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن و سایر موارد نظری بانکداری راستین است.

وزارت علوم، فنآوری و تحقیقات می‌تواند نسبت به تأسیس رشته بانکداری راستین و بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین و خدمات مالی مرتبط با آن نظیر بیمه، بازاریابی، ارزیابی، نظارت، کارگزاری و مشاوره مالی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی با حفظ مفاهیم مقرر در قانون و آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین و توسعه‌های اصلاحی و تکمیلی آتی این شیوه بانکداری اقدام نماید. سرفصل دوره‌های آموزشی بانکداری راستین را کمیته آموزش کمیته صیانت مشخص می‌کند.

به منظور حسن اجرای بانکداری راستین و همچنین حفظ و پاسداری از حقوق سپرده‌گذاران و مجریان و اشخاصی که بانک را امین خود می‌دانند تمامی پرسنل بانک‌ها اعم از دولتی و خصوصی، همچنین اشخاصی نظیر ارزیاب، امین و حسابرس در همه سطوح مختلف مدیریتی و صف موظفند مقررات و آیین‌نامه‌های بانکداری راستین را به دقت اجراء و از ارتکاب اعمالی نظیر موارد مندرج در ذیل خودداری کنند. در غیر این صورت چنانچه بزه ارتکابی عنوان مجرمانه دیگری نداشته باشد مرتکب براساس شدت و ضعف فعل ارتکابی، میزان خسارت وارده و تکرار جرم در صورت ورود خسارت حداکثر تا میزان خسارت وارده و در غیر این صورت از ده میلیون ریال تا یک میلیارد ریال جریمه و جزای نقدی محکوم

---

^{۶۵} مشاور مستقل: شخصی است حقیقی و دارای مدارک تحصیلی کارشناسی ارشد یا بالاتر در یکی از رشته‌های علوم بانکی، اقتصاد، حقوق، حسابداری، مالی و مهندسی که پس از طی دوره یا دوره‌های بانکداری راستین و اخذ گواهی‌نامه مربوط، حسب مورد و براساس تخصص می‌تواند در مقام مشاور مستقل در دیگر بانکهای کشور و یا موسسات مالی مورد تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ارائه خدمت کند. اعضای کمیته بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و کمیته تدوین مقررات بانکداری راستین که اسامی آنان در مستندات علمی و اجرایی بانکداری راستین و بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین در بانک ملی ایران درج است بدون گذراندن دوره آموزشی فوق می‌توانند تقاضای اخذ جواز مشاور مستقل نمایند. سمت مشاور مستقل با شغل دولتی قابل جمع است.

خواهد شد:

- ۱- الزام مادون توسط مدیر به انجام امور برخلاف ضوابط و مقررات یا سوء استفاده از موقعیت شغلی و اداری.
- ۲- تبعیض بین سپرده‌گذاران، مجریان، امین، ارزیاب و غیره که دارای شرایط یکسان و واحدی هستند.
- ۳- سوء استفاده از موقعیت شغلی و امکانات و اموال در اختیار به منظور تأخیر یا عدم اجرای طرح‌نامه یا اجرای طرح‌نامه تأیید نشده.
- ۴- افشاء یا عدم افشاء اطلاعات برخلاف مقررات.
- ۵- ارائه گواهی، تأییدیه یا گزارش خلاف واقع.
- ۶- انتصاب یا بکارگیری افراد نظیر ارزیاب، امین و حسابرس که فاقد صلاحیت قانونی هستند.
- ۷- توقیف، اختفاء، بازرسی یا بازکردن پاکت‌ها و محمولات پستی لاک و مهرشده یا معدوم کردن آنها بدون طی تشریفات قانونی.

پیش‌بینی شده است که دادگاه می‌تواند حسب مورد مجازات‌های ابطال پروانه، محرومیت از فعالیت در حوزه بانکداری راستین، افشاء مشخصات مجرم در وب‌سایت بانک مرکزی را به عنوان مجازات تکمیلی نسبت به مجرم اعمال نماید.

منابع

- سازمان بورس و اوراق بهادار، (مصوب ۱۳۹۱/۰۲/۱۶) دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران.
- غضنفری، مهدی؛ سمیه علیزاده؛ بابک تیمورپور (۱۳۹۱) داده کاوی و کشف دانش، دانشگاه علم و صنعت.
- جمال شهبابی، جمال؛ اسماعیل هداوندی (۱۳۹۰)، داده کاوی در صنعت بانکداری، جهاد دانشگاهی واحد صنعتی امیرکبیر.
- شبنم بختیاری، محمد تقی تقوی فرد، (۱۳۹۲)، مریم اخوان خرازیان، تقلب در بانکداری الکترونیکی در ایران و ارائه راهکارها، کنفرانس توسعه مدیریت پولی و بانکی، بانک انصار، ۸-۹ بهمن، تهران.
- بیدآباد، بیژن، (۱۳۹۰) تعادل در اقتصاد اخلاق و اقتصاد نئوکلاسیک.
<http://www.bidabad.com/doc/taadol-akhlaq-neoclassic.pdf>
- متون بانکداری راستین <http://www.bidabad.com>
- بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، (۱۳۹۱)، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-bill.pdf>
- بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، (۱۳۹۱)، پیشنویس آئین‌نامه اجرائی بانکداری راستین، بانک ملی ایران.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-regulation.pdf>